

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
Grigol Robakidze University

ხელნაწერის უფლებით
With the right of manuscript

ნიკოლოზ ფიცხელაური
Nikoloz Pitskhelauri

ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის
პრობლემები ევროკავშირის ქვეყნებისა და საერთაშორისო
კანონმდებლობებთან

Problems of Harmonization of the Georgian Arbitrary Legislation with
the EU and International Legislation

სპეციალობა: სამართალი
Specialty: Science of Law

დისერტაცია წარმოდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

რ ე ზ ი უ მ ე
Abstract

თბილისი
Tbilisi

2015

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ნიკოლოზ ფიცხელაური

ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის
პრობლემები ევროკავშირის ქვეყნებისა და საერთაშორისო
კანონმდებლობებთან

სპეციალობა: სამართალი

დისერტაცია წარმოდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

რეზიუმე

თბილისი

2015

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ვალერი ხრუსტალი

სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

ოფიციალური შემფასებლები (ოპონენტები):

ზურაბ ძლიერიშვილი - გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის პროფესორი

რომან შენგელია - გურამ თავართქილაძის სასწავლო
უნივერსიტეტის პროფესორი

დისერტაციის დაცვის თარიღი გამოქვეყნდება უნივერსიტეტის
ვებ-გვერდზე www.gruni.edu.ge.

დისერტაციის დაცვა შედგება გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის საატესტაციო - საექსპერტო
კომიტეტის სხდომაზე.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ რობაქიძის
სახელობის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში (თბილისი, ჯანო
ბაგრატიონის ქ. #6)

სარჩევი

შესავალი.....	5
საკვლევი პრობლემატიკა და კვლევის აქტუალობა:.....	5
კვლევის მიზანი	7
კვლევის ამოცანები.....	7
ნაშრომის ჰიპოთეზა.....	8
ლიტერატურის მიმოხილვა და თეორიულ-პრაქტიკული კონტექსტი.....	8
მეთოდოლოგია და კვლევის აღწერა.....	9
კვლევის შედეგები	10
ნაშრომის მეცნიერული სიახლე.....	11
ნაშრომის სტრუქტურა და ზოგადი შინაარსი	12
დასკვნები და რეკომენდაციები	17
ბიბლიოგრაფია.....	32

შესავალი

საქართველოში ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში აქტიურად მიმდინარეობს რეფორმები. ვითარდება ეკონომიკურ - სამართლებრივი ურთიერთობები. აღნიშნული პროცესების სრულფასოვნად წარმართვისთვის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორია სამართლებრივი ინტეგრაცია. მეწარმეებისა და უცხოელი ინვესტორებისთვის მეტად მნიშვნელოვანია მოწესრიგებული, საერთაშორისო სტანდარტებისა და მოთხოვნების შესაბამისი კანონმდებლობის არსებობა. ამ მხრივ, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს დავის გადაწყვეტის ეფექტური სისტემის დამკვიდრებას, რომელიც მიმზიდველი ბიზნესგარემოს შექმნას შეუწყობს ხელს. ეკონომიკური ურთიერთობების ნიადაგზე წარმოშობილი კონფლიქტების მოგვარების ალტერნატიული მეთოდებიდან არბიტრაჟი ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული და ეფექტურია. მისი გაძლიერება მეწარმეობის, ეკონომიკური სფეროს წინსვლისა და ამ პროცესის დროს წარმოშობილი დავების ეფექტურად გადაწყვეტის ერთ-ერთი უპირველესი წინაპირობაა.

საკვლევი პრობლემატიკა და კვლევის აქტუალობა:

აღნიშნული თემის არჩევა მისმა აქტუალობამ განაპირობა. ჯერ კიდევ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე მუშაობის დროს, იუსტიციის სამინისტროში გერმანელმა ექსპერტებმა ჩაატარეს „ტრენინგები“, სადაც სწორედ საარბიტრაჟო კანონმდებლობის დახვეწასა და საერთაშორისო სამართლის ნორმებთან მისი ჰარმონიზაციის აუცილებლობაზე გამახვილდა ყურადღება. ამერიკის შეერთებული შტატების დეპარტამენტი 2013 წლის საინვესტიციო გარემოს შესახებ შემუშავებულ დოკუმენტში საქართველოს ურჩევს, რომ არბიტრაჟი დაინერგოს, როგორც დავის გადაწყვეტის უპირატესი მეთოდი საქართველოში, ეს კი მეტად რთულად განსახორციელებელი იქნება, თუ საარბიტრაჟო

კანონმდებ-ლობისა და არბიტრაჟების განვითარების დონე შესაბამისობაში არ იქნება აღნიშნულ მოთხოვნასთან.

ამჟამად, საქართველოში არბიტრაჟებთან დაკავშირებული პროცესი მანკიერად ვითარდება. თითქმის ყველა მსხვილ ორგანიზაციასთან (სამშენებლო, საბანკო, საკრედიტო) არსებობს პატარ-პატარა არბიტრაჟები. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ ამ არბიტრაჟებს, ფაქტობრივად, არ გააჩნიათ მაკონტროლებელი ორგანო, დაკავშირებულნი არიან აღნიშნულ ორგანიზაციებთან და წარმოადგენენ ე. წ. „ჯიბის არბიტრაჟებს,” რომელთა გადაწყვეტილებაც, უმეტეს შემთხვევაში, მიკერძოებულია. ეს პრაქტიკა ანგრევს საარბიტრაჟო ინსტიტუტს საქართველოში და ნდობას უკარგავს დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მეთოდებს. პრობლემურია, აგრეთვე, არბიტრაჟებისა და სასამართლოების ურთიერთობა და კანონმდებლობაში მრავლად არსებული ხარვეზიც, რაც ერთიანობაში შეუძლებელს ხდის არბიტრაჟის, როგორც ქვეყნის ეკონომიკისა და ინვესტიციების მოზიდვისთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტის, სრულფასოვან განვითარებას.

საქართველო აქტიურად უნდა ჩაერთოს საერთაშორისო ორგანიზაციათა ინტეგრაციის რთულ პროცესში. მიგვაჩნია, რომ ქართული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის პროცესის გაგრძელება საერთაშორისო ნორმებთან კიდევ უფრო შეუწყობს ხელს მის დახვეწასა და განვითარებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მითითებული საკითხების კვლევა უაღრესად აქტუალური და პრაქტიკული ღირებულების მქონეა. მსოფლიო ეკონომიკურ პროცესში საქართველოს ინტეგრაციის ხარისხის ზრდასთან ერთად მისი როლი და მნიშვნელობა ქართველი იურისტებისათვის უფრო საგრძნობი გახდება.

ჩვენი კვლევა სწორედ ზემოთ აღნიშნული პრობლემების გადაჭრის გზების ძიებას ემსახურება.

კვლევის მიზანია:

1. წარმოაჩინოს არბიტრაჟის მნიშვნელობა თავისუფალი ბაზრისა და საბაზრო ეკონომიკის პირობებში.
2. გამოკვეთოს არბიტრაჟის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისთვის ხელშემშლელი ფაქტორები და განსაზღვროს მათი დაძლევის გზები.
3. ჩამოყალიბდეს მეცნიერულად დასაბუთებული თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე რეკომენდაციები, რომლებიც ხელს შეუწყობს საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფასა და საერთაშორისო ნორმებთან მის ჰარმონიზაციას.
4. გამოავლინოს საქართველოში დამკვიდრებული, არბიტრაჟებთან დაკავშირებული, მანკიერი პრაქტიკისა და რეალობის გამომწვევი მიზეზები და განისაზღვროს მათი აღმოფხვრის გზები.

კვლევის ამოცანებია:

1. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარებისა და ამ გზაზე წარმოშობილი პრობლემების გადაჭრის მეთოდების ისტორიული გაანალიზება;
2. საქართველოსა და სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის შედარებითი ანალიზი;
3. სხვადასხვა რელევანტური მონაცემის შეჯერება და გაანალიზება;
4. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებთან დაკავშირებული საქართველოსა და საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმატიული აქტებისა და ინსტიტუტების შედარებითი ანალიზი და ძირითადი ტენდენციების განსაზღვრა;
5. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებების განვითარებასთან დაკავშირებით საქართველოში არსებული უარყოფითი მოვლენების შესწავლა და ანალიზი;

6. საქართველოში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ბაზისა და სახელმწიფოს პოლიტიკის შესწავლა და შეფასება;
7. საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების გაანალიზება;
8. საერთო სასამართლოებისა და არბიტრაჟების ურთიერთდამოკიდებულებაში არსებული ძირითადი პრობლემების გამოვლენა;
9. საქართველოს კანონმდებლობაში და პრაქტიკაში არსებული პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით მეცნიერული დასკვნების ფორმულირება და პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება.

ნაშრომის ჰიპოთეზა:

1. საქართველოში არბიტრაჟის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის ერთ-ერთი ხელშემშლელი ძირითადი ფაქტორია საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზები.
2. არბიტრაჟისადმი ნდობის დაბალი მაჩვენებელი გამოწვეულია საკანონმდებლო და სასამართლო დონეზე მისი დამოუკიდებლობის ხარისხის შეზღუდვით.
3. არბიტრაჟებთან დაკავშირებული მანკიერი პრაქტიკა ყალიბდება შესაბამისი, საერთო კონტროლის მექანიზმის არარსებობის გამო.

ლიტერატურის მიმოხილვა და თეორიულ-პრაქტიკული კონტექსტი:

კვლევის პროცესში შესწავლილ იქნა სამოქალაქო სამართალში, ჰუმანიტარული პროფილის სხვა მეცნიერებებში, საარბიტრაჟო და სამედიატორო ინსტიტუტებთან დაკავშირებული ქართველი და უცხოელი მკვლევარების სამეცნიერო ნაშრომები, სახელმძღვანელოები, პუბლიკაციები. ქართულენოვანი ნაშრომებიდან, მიუხედავად მათი სიმწირისა, აღსანიშნავია ზ.

გაბისონიას, ს. გამყრელიძის, გ. გიორგაძის, ლ. გოთუას, გ. ცერცვაძის, თ. ზამზახიძის, ალ. იოსელიანის, თ. ლილუაშვილის, მ. ცისკაძის, გ. დავითაშვილის, პ. ბინდერის, ს.მ. ოსტერმილერისა და სხვათა პერიოდული გამოცემები და მონოგრაფიები.

უცხოელი ავტორებიდან გამოვყოფთ N. Andrews, M. Roberts, P. Sanders, G. Born, S. R. Cole, S. Kroll, S. Gabriel, A. Pointon, C. Wallgren, A. Lionnet, R. A. Schütze, A.Ю. Бышев და სხვათა ნაშრომებსა და კვლევებს.

ნორმატიულ ბაზად გამოყენებულ იქნა არბიტრაჟებთან დაკავშირებული შესაბამისი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტები, ასევე სტატისტიკური მასალა, ინტერნეტ რესურსი, ქართული და უცხოური სასამართლო პრაქტიკა და სხვა.

შევისწავლეთ ნიუ-იორკის, ევროპის, ჟენევის და სხვა კონვენციები, UNCITRAL - ის მოდელური კანონი, მსოფლიოს სხვადასხვა წამყვანი არბიტრაჟის წესდება და რეგულაცია, IBA - ს ეთიკის კოდექსი და დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მეთოდებთან დაკავშირებული რეკომენდაციები.

მეთოდოლოგია და კვლევის აღწერა

კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძველია, როგორც ზოგად-მეცნიერული, ასევე კერძო მეთოდები: ისტორიული, შედარებით-სამართლებრივი, სტატისტიკური, დოკუმენტური და სხვა. ნაშრომში ძირითადად გამოყენებულია ლოგიკური ანალიზი, წარმოდგენილია ინფორმაციულ-შემეცნებითი და შედარებით-სამართლებრივი ასპექტები. ამასთან, კვლევა ხორციელდება ანალიტიკური მეთოდების გამოყენებით. რამდენადაც მსჯელობის საგანი პრაქტიკული საკითხებია, ნაშრომში განხილულია სასამართლო პრაქტიკა. შედარებითი ანალიზის შერჩევით

გამოყენებულია იმ სახელმწიფოთა კანონმდებლობა და პრაქტიკა, რომლებსაც არბიტრაჟებთან დაკავშირებით დიდი ტრადიციები და გამოცდილება აქვთ. ნაშრომთან დაკავშირებით ქართული სასამართლოს პრაქტიკა შედარებით მწირია, თუმცა კვლევის საგანი მნიშვნელოვანად აქტუალურია იმ ქვეყნისთვის, რომელიც მიზნად ისახავს დასავლეთის სახელმწიფოებთან ეკონომიკურ და სამართლებრივ ინტეგრაციასა და ევროპის კავშირში გაწევრიანებას. განზოგადებულია საქართველოს სასამართლოების აქამდე არსებული პრაქტიკა.

კვლევაში გათვალისწინებულია ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებით განსაზღვრული რეკომენდაციები ქართული კანონმდებლობის საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებთან მაქსიმალური ჰარმონიზაციის თაობაზე. ამ ფონზე საფუძვლიანად შევისწავლეთ ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობა, გავეცანით პრაქტიკას, მონაწილეობა მივიღე სხვადასხვა საერთაშორისო კონფერენციაში, გამოვყავით ძირითადი თავისებურებანი და ის დამბრკოლებელი გარემოებები, რაც ხელს უშლის საარბიტრაჟო ინტიტუტის განვითარებას საქართველოში. პარალელები გავავლეთ საერთაშორისო კანონმდებლობებთან, შევისწავლეთ სპეციალური ლიტერატურა და ანალიტიკური მასალა და საერთაშორისო პრაქტიკის გაანალიზების გზით და ქართული რეალობის გათვალისწინებით მივაგენით გარკვეული ხარვეზების აღმოფხვრის გზებს.

კვლევის შედეგები

1. კვლევის შედეგად გამოვლინდა იმ ზოგადი და სპეციალური ფაქტორების ერთიანობა, რომლებიც გავლენას ახდენს საარბიტრაჟო და სამედიატორო ინსტიტუტების ეფექტურად ფუნქციონირებაზე.

2. გამოიკვეთა საკანონმდებლო და პრაქტიკული ხარვეზები, მომზადდა კონკრეტული წინადადებები „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის მიზნით, რაც კვლევის სიახლეა და, ამავე დროს, პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს.

3. საერთაშორისო პრაქტიკისა და გამოცდილების შესწავლის საფუძველზე შემუშავდა რეკომენდაციები, რომლებიც მიმართულია საარბიტრაჟო და სამედიატორო ინსტიტუტებისთვის ნდობის აღდგენისა და განვითარების, მათი პოპულარიზაციისა და ეფექტური ფუნქციონირების ხელშეწყობაზე.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე

კვლევა ჩვენი მოკრძალებული მცდელობაა შეგვექმნა მასალების, ანალიზის, დასკვნებისა და რეკომენდაციების სისტემატიზებული ერთობლიობა, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას კანონშემოქმედებითი და პრაქტიკული მიმართულებით, სასწავლო - საგანმანათლებლო თვალსაზრისითა და დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებთან დაკავშირებულ სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობაში. ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით ნაშრომის მეცნიერული სიახლეებია:

1. პირთა თანასწორობაზე დამყარებული კერძო ხასიათის ქონებრივი დავების გადაწყვეტისას, ქართული და უცხოური სასამართლო პრაქტიკისა და საკანონმდებლო ბაზის შესწავლა-გაანალიზების საფუძველზე წარმოჩნდა მედიაციისა და არბიტრაჟის უპირატესობა საერთო სასამართლოებთან შედარებით.

2. განისაზღვრა არბიტრაჟებისა და საერთო სასამართლოების ურთიერთდამოკიდებულების ძირითადი ასპექტები და გამოვლინდა ხარვეზები, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია

საარბიტრაჟო ინსტიტუტის განვითარებასთან საქართველოში და დაისახა მათი აღმოფხვრის გზები.

3. სადისერტაციო ნაშრომში განხილული და გაანალიზებულია საქართველოს საკანონმდებლო სივრცეში მიმდინარე სიახლეები და ცვლილებები, მეცნიერულადაა წარმოჩენილი მათი როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები. საერთაშორისო კანონმდებლობებისა და ნორმატიული აქტების საფუძვლიანად შესწავლის ფონზე წარმოდგენილი და დასაბუთებულია შესაბამისი რეკომენდაციები საქართველოს საარბიტრაჟო კანონმდებლობის საერთაშორისო ნორმებთან მაქსიმალური ჰარმონიზაციის აუცილებლობასთან დაკავშირებით.

4. ნაშრომში საფუძვლიანად არის შესწავლილი საქართველოსა და სხვა ქვეყნების საარბიტრაჟო საკანონმდებლო აქტები და სასამართლო პრაქტიკა. გავლებულია პარალელები და გამოკვეთილია თავისებურებანი. გაანალიზებულია ქართული რეალობა, აღნიშნულია არბიტრაჟთან დაკავშირებული პრობლემების გამომწვევი ძირითადი მიზეზები და განსაზღვრულია მათი დამლევის გზები.

ნაშრომის სტრუქტურა და ზოგადი შინაარსი

ნაშრომი შედგება ხუთი თავისგან. პირველი თავია შესავალი, სადაც გადმოცემულია კვლევის აქტუალობა, მისი მნიშვნელობა, მიზნები და ამოცანები. წარმოდგენილია მეთოდოლოგიური საფუძვლები და ჰიპოთეზა.

მეორე თავში ზოგადად განხილულია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები, როგორებიცაა, მედიაცია და არბიტრაჟი. ასევე მოკლედ არის დახასიათებული დავის გადაწყვეტის სხვადასხვა ახალი საშუალებაც. თავდაპირველად, შევეხეთ მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებულ საკითხებსა და არსებულ პრობლემებს. მიმოვიხილეთ მედიაციის ცნება, სახეები,

მისი ძირითადი დადებითი და უარყოფითი მხარეები. გავეცანით სამედიცინო შეთანხმების არსს და მის თავისებურებებს, მედიატორების არჩევის წესებსა და სტანდარტებს. გამოვკვეთეთ ზოგიერთი პრობლემა, რომელიც ძირითადად მედიაციის არასავალდებულო ხასიათიდან მომდინარეობს. დავასაბუთეთ მედიაციის აუცილებლობა, მისი აქტუალობა და მნიშვნელობა საქართველოსთვის, შევხებით იმ ტენდენციებს, რომლებიც ბოლო დროს ჩვენს ქვეყანაში შეიმჩნევა ამ თვალსაზრისით და პარალელები გავავლეთ საზღვარგარეთის ქვეყნების სამედიცინო სისტემებთან.

აღნიშნულ თავში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი მედიაციის განვითარების ისტორიულ ტრადიციებს. წარმოვაჩინოთ, თუ როგორი იყო სამედიცინო სასამართლოები თავიანთი პირვანდელი იერსახით საქართველოში, რა საქმეებს განიხილავდნენ, რომელ სამართლის ნორმებს ეყრდნობოდნენ, როგორი იყო აღსრულების მექანიზმი და რა ევალუბოდათ მედიატორებს. შედარებულია სვანეთისა და ხევსურეთის სამედიცინო სასამართლოები და გამოკვეთილია ის ნიშან-თვისებები, რომლებიც დღევანდელ მედიაციასაც ახასიათებს. მედიაციისთვის მიძღვნილი საკითხების შემდგომ განვიხილავთ არბიტრაჟის ცნებას და სახეებს, მის დანიშნულებას, არბიტრაჟისა და საერთო სასამართლოების ურთიერთდამოკიდებულების პრინციპებს, არბიტრაჟის უპირატესობებს და უარყოფით მხარეებს დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებებთან მიმართებაში. სწორედ აქ შევეცადეთ განგვესაზღვრა ზოგადად არბიტრაჟის ცნება, შევადარეთ ქართულ და უცხო ქვეყნის კანონმდებლობაში არსებული სამართლის ნორმები. თავდაპირველად, მიმოვიხილეთ საარბიტრაჟო კანონმდებლობისა და არბიტრაჟების განვითარების სხვადასხვა ისტორიული ეტაპი საქართველოში და ის სიძნელეები, რომლებიც არბიტრაჟს შეხვდა ამ გზაზე. შემდგომ, განსაკუთრებული ადგილი დავუთმეთ საარბიტრაჟო ინსტიტუტის დანიშნულებას. დავასაბუთეთ მისი მნიშვნელობა და აუცილებლობა, რაც თემის აქტუალობასაც ეხმიანება.

კვლევაში აღწერილია არბიტრაჟის სახეები და მათი თავისებურებანი სხვადასხვა ქვეყნის იურისდიქციასთან მიმართებაში. დასასრულს, დეტალურად არის განხილული ის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, რაც არბიტრაჟს ახასიათებს როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიოს მასშტაბით. აღნიშნული თავი ზოგად წარმოდგენას გვიქმნის არბიტრაჟსა და მედიაციაზე, ასევე დავის გადაწყვეტის ზოგიერთ სხვა ალტერნატიულ მეთოდზე, მათი ფუნქციონირების თავისებურებებსა და განვითარების ძირითად ასპექტებზე.

ნაშრომის მესამე თავი მთლიანად ეთმობა საქართველოში საარბიტრაჟო სამართალწარმოების რეგულირებასთან დაკავშირებულ პრობლემატიკას. განხილულია საარბიტრაჟო პროცესის ისეთი სტადიები, როგორებიცაა: საარბიტრაჟო შეთანხმების დადება, წინა საარბიტრაჟო მზადება, საარბიტრაჟო განხილვა, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანა, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გასაჩივრება და გაუქმება, მისი ცნობა და აღსრულება და ამ უკანასკნელზე უარის თქმის საფუძვლები. თითოეული ამ საკითხიდან გამოყოფილია საქართველოს კანონმდებლობაში არსებული შესაბამისი ხარვეზები, განხილულია, თუ რა გავლენას ახდენს აღნიშნული პრობლემები არბიტრაჟების განვითარებაზე საქართველოში. მიმოხილულია საქართველოში არსებული სასამართლო პრაქტიკა, ასევე, თუ როგორ არის რეგულირებული მსგავსი საკითხები უფრო დიდი საარბიტრაჟო გამოცდილების მქონე ქვეყნებში. პარალელები გავლებულია საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით და მომზადებულია ნიადაგი საერთაშორისო კანონმდებლობებთან ჰარმონიზაციის გზით შესაბამისი რეკომენდაციების შესამუშავებლად და გასააზრებლად.

განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი ქართული არბიტრაჟისთვის ისეთ მტკიცებულ საკითხებს, როგორებიცაა: საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გასაჩივრება, მისი გაუქმება, ცნობა და აღსრულება და მასზე უარის თქმის სამართლებრივი საფუძვლები. საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების უმრავლესობა სწორედ საარბიტრაჟო

სამართალწარმოების ამ ეტაპების რეგულირებასთანაა დაკავშირებული. გამოკვეთილია, თუ კანონის რომელ მუხლებს ესაჭიროებათ დახვეწა და ცვლილება და რა შედეგის მომტანი იქნება იგი.

ნაშრომის მეოთხე თავი ეთმობა სასამართლოს მონაწილეობას საარბიტრაჟო სამართალწარმოების სხვადასხვა სტადიაზე. განსხვავებით ზოგიერთი ევროპული ქვეყნისგან (იტალია, საფრანგეთი, ჰოლანდია, ბელგია და ა.შ.), რომლებშიც არბიტრაჟის მარეგულირებელი ნორმები მთლიანად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსშია თავმოყრილი, კანონმდებელმა მიზანშეწონილად ჩათვალა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ასახულიყო მხოლოდ ის დებულებები, რომლებიც უკავშირდება სასამართლოს მონაწილეობას არბიტრაჟის პროცესში. რაც შეეხება თვით არბიტრაჟს, ამ ინსტიტუტის კერძოსამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, მიჩნეულ იქნა, რომ იგი ცალკე კანონით უნდა მოწესრიგდეს. თუმცა, არბიტრაჟების საქმიანობა უკონტროლოდ არ დარჩენილა. საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში, ისევე როგორც პრაქტიკაში არსებული ყველაზე დიდი ხარვეზები, სწორედ სახელმწიფო სასამართლოების მიერ საარბიტრაჟო წარმოებაში ჩარევის ფარგლებს უკავშირდება. ამიტომ, შესაბამისად, ეს სტადიები ცალ-ცალკეა მიმოხილული.

ნაშრომში შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა სად და რა ზომით არის მიზანშეწონილი და ეფექტური სასამართლოს მიერ არბიტრაჟებზე ზემოქმედება, რა შემთხვევაში წარმოადგენს ეს ხელშეწყობას პროცესისთვის და რა შემთხვევაში-შეზღუდვას, რაც სრულიად უკარგავს აზრს არბიტრაჟის არსებობას. მიმოხილულია ისეთი საკითხები, როგორებიცაა, სასამართლოს ჩარევის ფარგლები არბიტრის დანიშვნის, აცილებისა და უფლებამოსილების შეწყვეტისას, არბიტრაჟის კომპეტენციასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტისას, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების ცნობისა და აღსრულების შემთხვევებში, მტკიცებულებათა მოპოვების დროს და ა.შ. სასამართლოს ჩარევის ფარგლების გონივრულ განსაზღვრას საარბიტრაჟო სამართალწარმოების პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა

ენიჭება არბიტრაჟების ეფექტური ფუნქციონირებისა და საერთოდ მათი არსებობის მხრივ.

დასკვნაში შეჯამებულია თითოეულ კარში განხორციელებული კვლევის შუალედური შედეგები. შემუშავებულია რეკომენდაციები კანონმდებლობაში განსახორციელებელ ცვლილებებსა და პრაქტიკულ საქმიანობაში გასატარებელ ზოგად ღონისძიებებზე. ცვლილებები ეხება საარბიტრაჟო შეთანხმების მარეგულირებელი ნორმების დახვეწას. კანონის შესაბამის მუხლში ხარვეზი იწვევს სააპელაციო სასამართლოს მიერ სადავო სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, რასაც ხშირად საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებისა და უფრო დიდი პრობლემებისკენ მიყვავართ. დასახვეწია არბიტრაჟის კომპეტენციასთან დაკავშირებული საკითხები, ასევე არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების წესი. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გასაჩივრებასა და გაუქმებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. წარმოდგენილია რეკომენდაციები „საჯარო წესრიგის“ ცნების განმარტებასთან დაკავშირებით, რაც არბიტრაჟის განვითარების სხვადასხვა დამაბრკოლებელ ფაქტორს აღმოფხვრის. ასევე დასახვეწია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებისთვის მიძღვნილი მუხლები, სადაც ერთგვარ გამოსავალს ვთავაზობთ. ზოგადად, კანონში არბიტრაჟის შესახებ თავიდან არის განსასაზღვრი ვადები, უნდა ჩაიდოს დროებითი არბიტრაჟის მომწესრიგებელი ნორმები და ჩაიდოს ერთგვარი მითითება საერთაშორისო არბიტრაჟზე. ცვლილებები უნდა განხორციელდეს კომპლექსურად, როგორც არბიტრაჟის შესახებ კანონში, ასევე სამოქალაქო და სისხლის სამართლის პროცესების მიმართულებით. აუცილებელია შემცირდეს ბაჟი, მოხდეს არბიტრაჟების პოპულარიზაცია, დაწესდეს არბიტრების კვალიფიკაციის ერთგვარი სტანდარტი, გაღრმავდეს თანამშრომლობა სახელმწიფო უწყებებთან და განხორციელდეს რიგი ღონისძიებებისა, რაც ნაშრომის ბოლოს, დასკვნებსა და რეკომენდაციებში გვაქვს მითითებული. გვჯერა და იმედი გვაქვს, რომ აღნიშნულ მითითებებს აქვს როგორც თეორიული, ასევე

პრაქტიკული მნიშვნელობა და გარკვეულ როლს ითამაშებს საარბიტრაჟო ინსტიტუტის განვითარების საქმეში.

დასკვნები და რეკომენდაციები

უდავოა, არბიტრაჟის, როგორც კერძო დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმის, როლი და მნიშვნელობა თანამედროვე სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებში. საქმიანი წრის წარმომადგენლები დაინტერესებულნი არიან სამეწარმეო ურთიერთობის პროცესში წარმოშობილი დავების სწრაფად და მათთვის სასურველი პროცედურის შესაბამისად გადაწყვეტით. ამ მხრივ, არბიტრაჟი უდავოდ მოქნილი და ეფექტური საშუალებაა. იგი თავისუფალია სასამართლოსათვის დამახასიათებელი საპროცესო ფორმალიზმისაგან.

ვინაიდან საარბიტრაჟო პროცესი „ურთიერთდაკმაყოფილების ეფექტის“ მქონეა, მხარეები პროცესის მსვლელობისას ერთმანეთს მიიჩნევენ არა როგორც მტერსა და მოწინააღმდეგე მხარეს, არამედ როგორც აუცილებელ მონაწილეს „მეგობრულ პროცესში“ გარკვეული უთანხმოების მოსაგვარებლად, ამიტომ საარბიტრაჟო სამართალწარმოების შედეგი არის უფრო „ერთობლივი“ და „მშვიდობიანი.“ ამის საწინააღმდეგოდ კი სახელმწიფო სასამართლოებს მიიჩნევენ შედარებით „შეურაცხმყოფელად“. იგი მკაცრად გამიჯნავს გამარჯვებულსა და დამარცხებულს. ბიზნესგარემოში სასამართლოში ჩივილი არაპარტნიორულ და არამეგობრულ ტონად ითვლება.

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო არბიტრაჟი სამეწარმეო სფეროში წარმოშობილი დავების გადაწყვეტის ერთ-ერთ ალიარებულ და პოპულარულ მექანიზმად ითვლება. მხარეებს ნაკლებად აქვთ სურვილი, რომ მსხვილი საერთაშორისო ეკონომიკური პროექტის წარმატება თუ წარუმატებლობა ერთი რომელიმე სახელმწიფოს სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე იყოს დამოკიდებული, ამიტომ საერთაშორისო არბიტრაჟი ასეთი

პროექტებით დაინტერესებულ ბიზნესმენთა ყველაზე ხშირი არჩევანია.

ნაშრომში განხილული გვაქვს არბიტრაჟის დადებითი მხარეები საერთო სასამართლოებთან მიმართებაში. აღნიშნული ფაქტორები ბიზნესგარემოსთვის მიმზიდველს ხდის დავის გადაწყვეტის ამ ალტერნატიულ საშუალებას. რით არის გამოწვეული, რომ მიუხედავად ამდენი უპირატესობებისა, საქართველოში არბიტრაჟის როლი ერთგვარად დაკნინებულია? რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, მიუხედავად იმისა, რომ არბიტრაჟების მეშვეობით საქმის განხილვა, აღიარებული მოსაზრების თანახმად, უფრო მოქნილი, ხანმოკლე და ნაკლებად ხარჯიანია, მსხვილი კომპანიები ქვეყნის შიგნით წარმოშობილი ქონებრივი დავების მოგვარებისას ხშირ შემთხვევაში უპირატესობას საერთო სასამართლოებს ანიჭებენ. მათ უფრო სტაბილურად და საიმედოდ მიაჩნიათ სასამართლოს გადაწყვეტილება. ეს, თავის მხრივ, იწვევს სახელმწიფო მართლმსაჯულების სისტემის გადატვირთვას და არბიტრაჟის ფუნქციის მოშლას. თუ საერთაშორისო მუდმივმოქმედი არბიტრაჟების რეიტინგი და პოპულარობა საგრძნობლად მატულობს, საქართველოში პირიქით, ქონებრივი დავების გადაწყვეტის ეს ალტერნატიული საშუალება მეტ - ნაკლებად დასუსტებულია და ნდობას კარგავს, როდესაც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და ბიზნესგარემოს გაფართოების ფონზე ის მეტ მნიშვნელობას უნდა იძენდეს.

საარბიტრაჟო ინსტიტუტის ფუნქციონირების ხარისხი და მისი ავტორიტეტი ერთგვარი ინდიკატორია ქვეყანაში არსებულ ბიზნესგარემოსთან მიმართებით, რაც პირდაპირ კავშირშია ინვესტიციების მოზიდვასთან, სხვადასხვა დიდი თუ მცირე პროექტის განხორციელებასა და ბიზნესის განვითარებასთან. საერთაშორისო კანონმდებლობებთან ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია და ამ ინსტიტუტის საქმიანობის რეგულირება, საერთაშორისოდ აღიარებული წესების მიხედვით, ბიზნესის სისტემების განვითარებისა და ამ ინსტიტუტის სანდოობის მაჩვენებელია. არბიტრაჟების მეშვეობით დავის

გადაწყვეტა არ არღვევს სამეწარმეო კავშირებს. მისი „მშვიდობიანი” ხასიათის გამო და ხელს უწყობს ურთიერთობების გაღრმავებას. მისი სისწრაფე და მოქნილობა კი თანამედროვე ეკონომიკის განვითარების ტემპებს ესადაგება და გამოტანილი გადაწყვეტილება აქტუალური რჩება.

მეორე ფაქტორი, რომელიც არბიტრაჟების საჭიროებას განაპირობებს, არის საერთო სასამართლოების სისტემის განტვირთვა. ქონებრივი დავები სახელმწიფო სასამართლოების მიერ განსახილველი დავების საკმაოდ დიდ ნაწილს შეადგენს. ეს, ბუნებრივია, დავის გადაწყვეტის დროსა და ხარჯებზეც აისახება. არბიტრაჟი ამ პრობლემის გადაწყვეტის ეფექტური გზაა. იმ ფაქტსაც უნდა გავუსვათ ხაზი, რომ როდესაც მთელი მსოფლიო აღიარებს ამ ინსტიტუტს, ცდილობს ხელი შეუწყოს მას და მაქსიმალურად განავითაროს, საქართველო ვერ დარჩება ამ პროცესებს მიღმა და ვერ მოყვება სამართლებრივ იზოლაციაში. მან ფეხი უნდა აუწყოს საერთაშორისო კანონმდებლობის სრულყოფას და ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში გადმოიტანოს და დანერგოს ის საერთაშორისო ნორმები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ამ ინსტიტუტის განვითარებას.

მესამე, რაც გვინდა გამოვყოთ, არის ის, რომ თავად საარბიტრაჟო საქმიანობა კომერციულია. იგი მოგების მიღებაზეა გათვლილი და ბიზნესის სფეროში ერთ - ერთი მნიშვნელოვანი სფეროა. მისი განვითარება პირდაპირ გულისხმობს ბიზნესის ამ სეგმენტის განვითარებას, რაც, ბუნებრივია, ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლისთვის დადებითი მოვლენაა. რაც უფრო ძლიერი და ავტორიტეტული იქნება არბიტრაჟი საქართველოში, მით მეტ მოდავე მხარეს მოიზიდავს დავის გადასაწყვეტად როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო მასშტაბით, რაც მეტი ფინანსების შემოდინებას და ქვეყნის ავტორიტეტის ზრდას გულისხმობს. მაგალითად, შესაბამისი ხელშეწყობისა და სწორი საკანონმდებლო პოლიტიკის შემთხვევაში, საქართველოს აქვს დიდი რესურსი და პერსპექტივა გახდეს თუნდაც კავკასიის საარბიტრაჟო ცენტრი, რაც ქვეყნისთვის როგორც ეკონომიკური, ასევე პოლიტიკური თვალსაზრისით საკმაოდ მომგებიანი იქნება.

რა ხდის არბიტრაჟს მიმზიდველს? - სისწრაფე, მოქნილობა, მხარეთა ნების უზენაესობა, ეფექტურობა, ნაკლები ხარჯები, გასაჩივრების შეზღუდული შესაძლებლობა, სანდოობა და ავტორიტეტი. სამწუხაროდ, საქართველოში მოქმედ არბიტრაჟებს სხვადასხვა გარემო-ფაქტორის ზეგავლენით აღნიშნული თვისებები მეტ-ნაკლებად დაკარგული აქვთ: საკანონმდებლო ხარვეზები ხელს უშლიან საქმის სწრაფ და იაფ გადაწყვეტას, პრაქტიკაში დამკვიდრებული ზოგიერთი ფაქტორი მიმზიდველობას უკარგავს მას. ხშირად საუბრობენ ე.წ. „ჯიბის არბიტრაჟებზე“, რაც დიდი პრობლემა და სამწუხარო რეალობაა. ეს საინტერესოა იმ გარემოების გათვალისწინებითაც, რომ უკანასკნელი წლების პრაქტიკის თანახმად, საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვებში ქართული სახელმწიფოს ან მისი რეზიდენტი ფიზიკური და იურიდიული პირების მონაწილეობის შემთხვევები ხშირდება. მსოფლიო ბაზარზე ქართული საქმიანი წრეების ინტეგრაციის ინტენსივობის ზრდასთან ერთად საერთაშორისო არბიტრაჟის ქართველ მომხმარებელთა რიცხვი კიდევ უფრო გაიზრდება. საკითხის აქტუალობას ამძაფრებს ის გარემოება, რომ ამ სფეროში მოქმედი თითქმის ყველა მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვან საერთაშორისო ხელშეკრულებაში მონაწილეობის მიუხედავად, ქართულ სახელმწიფოს ჯერ კიდევ არ აქვს საერთაშორისო არბიტრაჟის სრულად მარეგულირებელი კანონმდებლობა. საერთაშორისო არბიტრაჟთან დაკავშირებული იურიდიული ლიტერატურა თითქმის არ არსებობს, თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე სტატიას ქართულ ენაზე.

აღნიშნული მოსაზრების ლეგიტიმაციისთვის ჩვენს ნაშრომში გამოვყავით სხვადასხვა ხარვეზი და გარემოება, როგორც საკანონმდებლო, ასევე პრაქტიკული კუთხით და შევიძუშავეთ რეკომენდაციები კანონმდებლობის დახვეწის, საერთაშორისო ნორმებთან მისი ჰარმონიზაციის, სწორი პრაქტიკის ჩამოყალიბებისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტის პოპულარიზაციის მიზნით:

1. უპირველესი პრობლემა, რომელიც „არბიტრაჟის შესახებ“

საქართველოს კანონის შესწავლის დროს გამოიკვეთა, საარბიტრაჟო შეთანხმებას უკავშირდება. კანონის თანახმად, „საარბიტრაჟო შეთანხმება არის შეთანხმება, რომლითაც მხარეები თანხმდებიან, განსახილველად გადასცენ არბიტრაჟს ყველა ან ზოგიერთი დავა, რომელიც წარმოიშვა ან შეიძლება წარმოიშვას მათ შორის ამა თუ იმ სახელშეკრულებო ან სხვა სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე“. პრაქტიკის შესწავლამ გვიჩვენა, რომ, თუ საარბიტრაჟო შეთანხმებაში ზუსტად არ არის განსაზღვრული რომელ არბიტრაჟს უნდა მიმართონ დავის შემთხვევაში მხარეებმა, სასამართლო უარს ამბობს აღნიშნულ დავაზე მიღებული გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. ეს იქიდან გამომდინარეობს, რომ სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც საარბიტრაჟო დათქმა მხოლოდ მაშინაა კანონშესაბამისი, თუ მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრულია კონკრეტული არბიტრაჟი (არბიტრი), თანაც აღნიშნული დათქმა უნდა იყოს უალტერნატივო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საარბიტრაჟო შეთანხმება ჩაითვლება შეუსაბამოდ კანონთან და ამის შემდგომ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე საუბარი, ბუნებრივია, ზედმეტია.

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სააპელაციო სასამართლო განმარტავს, რომ: „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლის პირველი ნაწილის ბ.ა ქვეპუნქტის მიხედვით, მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად დავა არ შეიძლება იყოს საარბიტრაჟო განხილვის საგანი.

არბიტრაჟისათვის დავის განსახილველად გადაცემის შეთანხმების შინაარსი უნდა შეესაბამებოდეს მხარეთა ნამდვილ ნებას კონკრეტული სამოქალაქო დავის კონკრეტული არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო წესით განხილვაზე. თუ ასეთი დათქმა არ არსებობს, არბიტრაჟი არ არის უფლებამოსილი განიხილოს დავა, ხოლო დავის განხილვის შემთხვევაში არსებობს გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე საჩივრის დაკმაყოფილების საფუძველი. იქიდან გამომდინარე, რომ მხარეები კონკრეტულ არბიტრაჟზე არ

შეთანხმებულან, დაუშვებელია საარბიტრაჟო დათქმიდან ორი ან მეტი არბიტრაჟის განსჯადობა გამომდინარეობდეს. მოქმედი კანონმდებლობა უშვებს არბიტრაჟის მიერ საქმის განხილვას მხოლოდ კონკრეტულ არბიტრაჟზე მხარეთა შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში.

აღნიშნულ პრაქტიკას აქვს თავისი უარყოფითი მხარე: ჯერ ერთი, კანონმდებლობაში არ არის ასახული აღნიშნული აკრძალვა. არსად არის ხაზგასმული, რომ მხოლოდ კონკრეტულ არბიტრაჟზე შეიძლება საარბიტრაჟო შეთანხმებაში მითითება. საერთაშორისო ორგანიზაციები შეიძლება ვერ გაეცნონ სააპელაციო სასამართლოების პრაქტიკას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობასა და აღსრულებასთან დაკავშირებით და „ხაფანგში“ აღმოჩნდნენ. მეორეც, როცა, თუნდაც, მხარეს გააზრებული აქვს ზემოაღნიშნული, შეიძლება დაირღვეს თანასწორობის პრინციპი. როდესაც სუსტი საბაზრო პოზიციის მქონე მხარე შეთანხმებას დებს დომინანტ პარტნიორთან, ხშირად ისეა დაინტერესებული ამა თუ იმ კონტრაქტის გაფორმებით, რომ თანხმდება მეორე მხარეს მისთვის ხელსაყრელ არბიტრაჟზე. სწორედ აქ იჩენს თავს „ჯიბის არბიტრაჟების“ პრობლემა, ფაქტობრივად, დომინანტი მხარე უპირატესობას იღებს, ხოლო სუსტი მხარე იჩაგრება.

გასაგებია კანონმდებლის პოზიცია, თუ რატომ სურს საარბიტრაჟო შეთანხმებაში არბიტრაჟი კონკრეტულად იყოს მითითებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როდესაც მხარეებს შორის უკვე არსებობს დავა, რთულდება ნებისმიერ საკითხზე შეთანხმება, მით უმეტეს, თუ რომელმა ინსტიტუტმა უნდა გადაწყვიტოს დავა, ამიტომ საარბიტრაჟო შეთანხმება უნდა შეიცავდეს იმ მინიმუმს, რომელიც უდავოს გახდის მხარეთა ნებას.

მეორე მხრივ, გამოსავალი შეიძლება ყოფილიყო შემდეგი: თუ მხარეები საარბიტრაჟო შეთანხმებაში მიუთითებენ რამდენიმე ალტერნატიულ არბიტრაჟს, ხოლო დავის დაწყებისას ვერ შეთანხმდებიან კონკრეტულ არბიტრაჟზე, სწორედ აქ ჩაერიოს სასამართლო და დადგენილი წესით თვითონ შეურჩიოს მხარეებს შეთანხმებაში მითითებული არბიტრაჟებიდან ერთ-ერთი

მისაღები. მიგვაჩნია, რომ ეს უფრო გააადვილებს პროცესს და ამასთანავე თავიდან აგვაცილებს უკვე გადაწყვეტილი დავის თავიდან განხილვას, რაც დამატებით დროსთან და ხარჯებთანაა დაკავშირებული. ეს გასათვალისწინებელია იმ მხრივაც, რომ მართალია ამჟამად საქართველოს კანონმდებლობა არ იცნობს ad hoc არბიტრაჟებს და არსადაა დარეგულირებული მათი შექმნისა და საქმიანობის წესი, მაგრამ ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებასა და უფრო მრავალფეროვანი სამეწარმეო ურთიერთობების ჩამოყალიბებასთან ერთად, ასევე საერთაშორისო კანონმდებლობებთან ჰარმონიზაციის გზაზე, სხვადასხვა სპეციფიკური დავიდან გამომდინარე, სიტუაციამ შეიძლება მოითხოვოს ad hoc ინსტიტუტის დანერგვაც. ამ შემთხვევაში კიდევ უფრო გართულდება საარბიტრაჟო შეთანხმებაში ერთი რომელიმე კონკრეტული არბიტრაჟის მითითება და საბოლოოდ ამ მოთხოვნის აუცილებლობა აზრს დაკარგავს.

ზემოთ აღნიშნულის გარდა, მომზადდა ალტერნატიული რეკომენდაცია. მეტი სიცხადისა და სადავო სიტუაციების თავიდან ასაცილებლად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „საარბიტრაჟო შეთანხმება არის შეთანხმება, რომლითაც მხარეები თანხმდებიან, განსახილველად გადასცენ კონკრეტულ არბიტრაჟს ყველა ან ზოგიერთი დავა, რომელიც წარმოიშვა ან შეიძლება წარმოიშვას მათ შორის ამა თუ იმ სახელშეკრულებო ან სხვა სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე.”

2. შემდეგი პრობლემა, რომელიც ნაშრომზე მუშაობის პროცესში გამოიკვეთა, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებათა გასაჩივრებისა და გაუქმების შესაძლებლობას ეხება. გვინდა ხაზი გავუსვათ, რომ აღნიშნული საკითხები გადაწყვეტია არბიტრაჟის ეფექტურად ფუნქციონირებისთვის. განიხილავენ რა არბიტრაჟის უპირატესობას სახელმწიფო სასამართლოსთან მიმართებაში, ერთ-ერთ მთავარ დადებით მხარედ მეცნიერები არბიტრაჟის გადაწყვეტილების გასაჩივრების შეზღუდულ შესაძლებლობას

მიიჩნევენ. სწორედ ამ თავისებურებაზეა დამოკიდებული არბიტრაჟების სისწრაფე და სიიაფე. აღნიშნულის გამო კანონმდებელი განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა მიუდგეს ამ სფეროს, რათა არ დაუკარგოს არბიტრაჟებს მიმზიდველი თვისება.

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებათა გასაჩივრებისა და გაუქმების საკითხებს ეხება „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 თავი. 42-ე მუხლში ზუსტად არის ჩამოყალიბებული ყველა ის პუნქტი, რომელიც შეიძლება გახდეს აღნიშნული პროცედურის საფუძველი. მათ შორის: სასამართლო უფლებამოსილია გააუქმოს საქართველოში გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება იმ შემთხვევაში, თუ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს.

საჯარო წესრიგთან დაკავშირებული საკითხები ნაშრომში დეტალურად გვაქვს განხილული. იგი საკმაოდ ბუნდოვანი ცნებაა. არც ქართულ, არც საერთაშორისო კანონმდებლობებში ზუსტად არაა განმარტებული საჯარო წესრიგის რაობა. ქართულ რეალობაში სააპელაციო სასამართლო ყოველი კონკრეტული საკითხის განხილვის დროს თვითონ საზღვრავს ესა თუ ის ფაქტი შეიძლება თუ არა ჩაითვალოს საჯარო წესრიგის დარღვევად. ეს ფორმალურად გულისხმობს, რომ სასამართლოს ნებისმიერი საფუძველით შეუძლია გააუქმოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, რასაც საჯარო წესრიგის დარღვევად მიიჩნევენ. სიტუაციას ართულებს ისიც, რომ ვინაიდან სააპელაციო სასამართლოების გადაწყვეტილება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით უზენაეს სასამართლოში არ საჩივრდება, არ არსებობს ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა ან მითითება. ბუნებრივია, სააპელაციო სასამართლოების კომპეტენტურობასა და მიუკერძოებლობაში ექვის შეტანა დაუშვებელია, მაგრამ აღნიშნული პუნქტი სერიოზულ კითხვის ნიშნებს ბადებს მოდავე მხარეებისთვის, მით უმეტეს, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ ამ საფუძველით გაუქმებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებათა რიცხვი საკმაოდ დიდია. მათთვის არბიტრაჟისადმი მიმართვა დროის კარგვა გახდება, თუ სახელმწიფო სასამართლოს არ ექნება მკაცრად

განსაზღვრული ინსტრუქცია, თუ რა პირობების დარღვევისას გააუქმოს არბიტრაჟის გადაწყვეტილება.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, განმეორებითი პროცესებისა და ხარჯების თავიდან აცილების მიზნით მოდავე მხარეები თავიდანვე სახელმწიფო სასამართლოს მიანიჭებენ უპირატესობას დავის გადასაჭრელად, მით უმეტეს, რომ აღნიშნული პუნქტი გათვალისწინებულია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებათა ცნობისა და აღსრულების, აგრეთვე მათზე უარის თქმისადმი მიძღვნილ მუხლებშიც.

გამოსავალი შეიძლება მდგომარეობდეს შემდეგში: კანონში უფრო კონკრეტულად განიმარტოს საჯარო წესრიგის ცნება, მინიმუმ განისაზღვროს ის ძირითადი მიმართულებები, რასაც იგი მოიცავს ან საერთოდ ამოღებულ იქნას და მოცემულ მუხლს დაემატოს გადაწყვეტილების გაუქმების კონკრეტულად იმ საფუძვლების ჩამონათვალი, რასაც კანონი საჯარო წესრიგის ცნებაში გულისხმობდა. მეორე მხრივ, კანონმდებელმა აღნიშნული ცვლილება შეიძლება ჩათვალოს საშიშად, ვინაიდან საჯარო წესრიგის ბუნდოვანი ცნება ერთგვარი დამცავი მექანიზმია საერთაშორისო არბიტრაჟების ისეთი გადაწყვეტილებების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის შემთხვევებში, რომელიც ქვეყნისთვის მისაღები არ არის და საზიანოა.

მეცნიერთა აზრით, საჯარო წესრიგის ცნება ზოგ შემთხვევაში გამოსავალია, ე.წ. „უკან დასახევი გზა“. ასეთ მდგომარეობაში, თუ კანონმდებელი უარს იტყვის აღნიშნული ტერმინის განმარტებაზე, უნდა მკაცრად ჩამოყალიბდეს ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა, როდესაც სააპელაციო სასამართლო საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობის თაობაზე გადაწყვეტილებას მიიღებს არა მხოლოდ საკუთარი შეხედულებით, არამედ სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით. ამ შემთხვევაში მხარეებიც გაცილებით უკეთ იქნებიან ინფორმირებულნი, თუ რა შემთხვევაში უნდა ელოდონ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებას და რა პროცესუალური დარღვევები უნდა აიცილოს თავიდან არბიტრაჟმა. ეს უკვე ნაწილობრივ მაინც აღმოფხვრის

პრობლემას. საჯარო წესრიგის ცნებასთან დაკავშირებული პრობლემა ვრცელდება ამ კანონის სხვა მუხლებზეც, რომლებიც ეხება გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებას და მასზე უარის თქმის საფუძვლებს.

3. კიდევ ერთი ხარვეზი გამოიკვეთა ამავე მუხლის მე-3 პუნქტის შესწავლისას, რომლის თანახმადაც: გასაჩივრების შემთხვევაში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება არ შეჩერდება. სასამართლოს უფლება აქვს, მხარის შუამდგომლობით, შეაჩეროს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება არა უმეტეს 30 დღით, თუ წარმოდგენილი იქნება შესაბამისი უზრუნველყოფა.

პრაქტიკაში ვხვდებით ისეთ საქმეებს, როდესაც აღსრულება განხორციელდება, ხოლო ამის შემდგომ გადაწყვეტილება უქმდება. ასეთ სიტუაციაში მეტად ძნელდება პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა და ხშირად ზიანის ანაზღაურება. დავის გადაწყვეტის ნაცვლად მივდივართ უფრო დიდ სადავო სიტუაციამდე. ბუნებრივია, ნათელია, რატომ არ სურს კანონმდებელს შეაჩეროს აღსრულების პროცესი. ეს არბიტრაჟის სისწრაფესა და ეფექტურობაზე მოახდენს ზეგავლენას და აღსრულება გაიწელება დროში. მიგვაჩნია, რომ მოსარჩელე მხარის პასუხისმგებლობით შესაძლებელი უნდა იყოს აღსრულების შეჩერება სააპელაციო სასამართლოში გადაწყვეტილების გამოტანამდე, მით უმეტეს, რომ ძირითად შემთხვევებში გასაჩივრება უსაფუძვლოდ არ ხდება. ამით თავიდან ავიცილებთ აღსრულების შემდგომ პირვანდელი მდგომარეობის დაბრუნებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ვთვლით, რომ 42-ე მუხლის მე-3 პუნქტი უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: გასაჩივრების შემთხვევაში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება შეიძლება შეჩერდეს მხარის შუამდგომლობით სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, თუ წარმოდგენილი იქნება შესაბამისი უზრუნველყოფა.

4. ჩვენი მოსაზრებით, ერთგვარი ხარვეზია დაშვებული „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 45-ე მუხლში,

რომლის თანახმადაც: „იმ ქვეყნის მიუხედავად, სადაც გამოტანილ იქნა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, ამ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას, თუ...” და მითითებულია საფუძვლების ჩამონათვალი.

საჯარო წესრიგის ბუნდოვანებასთან დაკავშირებულ საკითხებს აქ აღარ შევეხებით, თუმცა გასარკვევია ამ საფუძვლების არსებობისას მხარეს „შეიძლება” უარი ეთქვას, თუ ეს კანონის მოთხოვნაა და სავალდებულო ხასიათს ატარებს? როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ამასთან დაკავშირებით იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება, რომ ამგვარი განმარტება მხოლოდ ტექნიკური შეცდომაა. ნიუ-იორკის კონვენციის ოფიციალური ავთენტური თარგმანი არსებობს ინგლისურ, ფრანგულ, ესპანურ, ჩინურ და რუსულ ენებზე. თითოეული მათგანი თანაბარი ძალის მქონეა. ამ მუხლთან დაკავშირებული ჩანაწერი ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე არსებულ დოკუმენტში ერთმანეთისაგან განსხვავდება. კერძოდ, ინგლისური თარგმანი ითვალისწინებს დისკრეციულ ჩანაწერს, რომ მხარეს შეიძლება უარი ეთქვას, ხოლო ფრანგული ტექსტი გამორიცხავს ამგვარ დისკრეციას და სასამართლოს ვალდებულებას აკისრებს ყოველგვარი დისკრეციის გარეშე კონკრეტული საფუძვლის არსებობისას უარი ეთქვას გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. სასამართლოსათვის დისკრეციის მინიჭება, ვფიქრობ, ეწინააღმდეგება კონვენციის მიზნებს. მივიჩნევთ, რომ კონვენციით გათვალისწინებულია სასამართლოს ვალდებულება უარი ეთქვას კანონის დარღვევით მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე. შესაბამისად, სასურველია, ამ მუხლში შევიდეს ცვლილება და აღნიშნული პუნქტი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „იმ ქვეყნის მიუხედავად, სადაც გამოტანილ იქნა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება, ამ გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე მხარეს უარი უნდა ეთქვას თუ:“ და შემდგომ საფუძვლების ჩამონათვალი. ეს ცვლილება თავიდან აგვაცილებს კანონის არასწორად განმარტების შესაძლებლობას და მეტ სიცხადეს შეიტანს პროცესში.

5. უნდა დაიხვეწოს და ჩამოყალიბდეს მედიაციასთან

დაკავშირებული კანონმდებლობა და აღმოიფხვრას სამოქალაქო პროცესში არსებული ხარვეზები, რომლებიც ხელს უშლის ამ ინსტიტუტის სრულფასოვნად ფუნქციონირებას.

6. მხოლოდ საკანონმდებლო ცვლილებებით ძნელია არბიტრაჟის ეფექტური ფუნქციონირების უზრუნველყოფა. საჭიროა კომპლექსური მიდგომა. სასურველია სახელმწიფომ არბიტრაჟის პოპულარიზაციისკენ აქტიური ნაბიჯები გადადგას და მას ფინანსური და სამართლებრივი დახმარება გაუწიოს.

7. მართალია, არსებობს არბიტრაჟთა ასოციაცია, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ ეს საკმარისი არ არის. სასურველია იგი აღიჭურვოს დამატებითი ფუნქციებითა და საშუალებებით, ან შეიქმნას არბიტრაჟთა კავშირი ან არბიტრთა კოლეგია (მსგავსად ნოტარიუსთა პალატის ან ადვოკატთა ასოციაციისა), რომელშიც გაწევრიანებული იქნებიან არბიტრაჟები. ეს ორგანო მჭიდრო კავშირში უნდა იყოს სახელმწიფო სტრუქტურებთან, როგორც არის იუსტიციის სამინისტრო, ეკონომიკის სამინისტრო და სხვა დაწესებულებები. აღნიშნულს უნდა გააჩნდეს თავისი სტრუქტურა, მონიტორინგის, პიარის, ტექნიკური მომსახურების, რეგისტრაციის, საერთაშორისო ურთიერთობებისა და სხვა დანაყოფები. უნდა შეიქმნას შიდა ელექტრონული ქსელი (ე.წ. Intranet), სადაც რეგისტრირებული და სისტემატიზებული იქნება ყველა საარბიტრაჟო საქმე, რაც არბიტრაჟებში განიხილება კონფიდენციალობის სრული დაცვით. უნდა ზუსტად იქნას შედგენილი და სისტემაში მოყვანილი არბიტრთა სიები არბიტრთა მონაცემების მითითებით.

აღნიშნული ორგანიზაცია კონსულტაციებს გაუწევს მოდავე მხარეებს, მიუთითებს მათთვის შესაბამის არბიტრაჟებზე, იმუშავებს საარბიტრაჟო ინსტიტუტის პოპულარიზაციაზე როგორც საკანონმდებლო, ასევე პრაქტიკული და საერთაშორისო კუთხით. მოიზიდავს დავებს როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო მასშტაბით. აღნიშნული ორგანიზაციის არსებობა საშუალებას მოგვცემს არბიტრაჟებმა უფრო მჭიდროდ

ითანამშრომლონ როგორც ერთმანეთთან, ასევე სახელმწიფოსთან. ელექტრონული წარმოება და შიდა ქსელი ხელს შეუწყობს საქმეების სისტემატიზაციას, ჩამოყალიბდება საერთო სტატისტიკა, რაც დღეს არ გაგვაჩნია. არბიტრები უფრო მკაცრად გაკონტროლდებიან ეთიკის კოდექსისა თუ სხვა საკანონმდებლო დარღვევების კუთხით და აღარ იქნება საჭირო სასამართლოს მხრიდან არბიტრაჟების ასეთი მკაცრი მონიტორინგი, მეორე მხრივ, ეს ორგანიზაცია იქნება არბიტრთა უფლებების დამცველი, საკანონმდებლო ინიციატივებით დაიცავს არბიტრაჟებს სასამართლოების ზედმეტი წნეხისგან. დროთა განმავლობაში მას შეუძლია სახელმწიფო სასამართლო შეცვალოს კიდეც საარბიტრაჟო საქმიანობაში ჩარევის ზოგიერთ საფეხურზე (მაგ.: არბიტრთა შერჩევა).

8. როგორც ნაშრომში აღინიშნა, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების გაუქმების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი არბიტრთა არაპროფესიონალიზმია. უნდა დაწესდეს კვალიფიკაციის ერთგვარი სტანდარტი. აუცილებელია, რომ არბიტრთა და ექსპერტთა სიები დაკომპლექტებული იქნას პროფესიონალი პირებით. ისინი უნდა წარმოადგენდნენ თავიანთი დარგის პროფესიონალებს და ჰქონდეთ შესაბამისი რეპუტაცია. აღნიშნულ პირთა სია შეიძლება ასევე მოიცავდეს საერთაშორისო დონის არბიტრებსა და ექსპერტებს, რომლებიც არ არიან საქართველოს მოქალაქენი. ზოგიერთ შემთხვევაში არბიტრად იწვევენ პირს, რომელიც არ არის იურისტი, მაგრამ თავისი დარგის კარგი მცოდნე და ექსპერტია. ასეთ სიტუაციაში აუცილებელია აღნიშნული პირი გაერკვეს ელემენტარულ პროცესუალურ ნორმებსა და საარბიტრაჟო კანონმდებლობაში, რათა პროცესის დროს დაშვებულმა თუნდაც პატარა ხარვეზმა არ გამოიწვიოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმება. ამისთვის ზემოთ აღნიშნულ ორგანიზაციასთან უნდა შეიქმნას არბიტრთა მომზადებისა და კვალიფიკაციის საერთაშორისო ცენტრი, სადაც გამოცდილი არბიტრები და იურისტები თავიანთ ცოდნასა და გამოცდილებას გაუზიარებენ კოლეგებსა და მსურველებს.

9. მიზანშეწონილია არბიტრაჟის საერთაშორისო მასშტაბით

პოპულარიზაცია. აღნიშნულის მიღწევა შეიძლება სპეციალური სემინარების, კონფერენციებისა და ფორუმების ჩატარებით, სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციასთან მჭიდრო ურთიერთკავშირით.

საქართველომ გრძელი გზა განვლო არბიტრაჟის საყოველთაოდ მიღებული პრინციპების ქვეყანაში დამკვიდრებისათვის. დღეს ის ეტაპია, როცა არბიტრაჟი არა მხოლოდ საყოფაცხოვრებო ან მცირე და ვიწრო პროფილის მეწარმეთა დავების გადაწყვეტის მექანიზმი უნდა იყოს, არამედ პროფესიონალიზმითა და პოპულარობით, თუნდაც ახლო მომავალში, კონკურენცია უნდა გაუწიოს ისეთ საერთაშორისო ინსტიტუტებს, როგორებიცაა: სტოკჰოლმის სავაჭრო სამრეწველო პალატასთან არსებული საარბიტრაჟო ინსტიტუტი, ლონდონის საერთაშორისო საარბიტრაჟო სასამართლო, ჰოლანდიის საარბიტრაჟო ინსტიტუტი, სინგაპურის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრი, შვეიცარიის საარბიტრაჟო ასოციაცია და სხვა. ამ ყველაფრის მისაღწევად კონკრეტული არბიტრაჟების ძალისხმევა არ კმარა. უნდა იყოს სახელმწიფოს ძლიერი ნება, რათა საარბიტრაჟო ინსტიტუტმა დაიკავოს ღირსეული ადგილი. საჭიროა დახმარება ფინანსური, ინტელექტუალური, ინფრასტრუქტურული და ტექნიკური კუთხით, თუკი გვინდა, რომ მივიღოთ ღირსეული, ეფექტური არბიტრაჟები. სახელმწიფო და არბიტრაჟი არ უნდა იყვნენ კონკურენტი მხარეები, ისინი საერთო საქმეს უნდა ემსახურებოდნენ.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გვინდა კიდევ ერთხელ გავუსვათ ხაზი ნაშრომის აქტუალობას. ბუნებრივია, არბიტრაჟი არ არის პანაცეა ეკონომიკის განვითარებისთვის, მაგრამ ის ბიზნესის განუყოფელი ნაწილია. საარბიტრაჟო ინსტიტუტის განვითარება კი ქვეყნის წინსვლას თავის წვლილს შემატებს. ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე და ქართული რეალობის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საქართველოში დღეს მოქმედ კანონმდებლობაში შევიდეს ცვლილებები, უნდა შეიქმნას მეგობრული გარემო არბიტრაჟებისთვის, უნდა გაიზარდოს არბიტრაჟის ინსტიტუტის, როგორც დავების

გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმის, სანდოობა და პოპულარობა, აღმოიფხვრას საქართველოში არბიტრაჟის ინსტიტუტის განვითარების შემაფერხებელი საკანონმდებლო ხარვეზები, უზრუნველყოფილ იქნას „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმების „საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ UNCITRAL-ის მოდელურ კანონთან სრული შესაბამისობა, დაზუსტდეს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გასაჩივრებისა და გაუქმების საფუძვლები, შეიქმნას არბიტრთა მაღალი საკვალიფიკაციო სტანდარტი, ჩამოყალიბდეს სასამართლო პრაქტიკა და დაიხვეწოს საარბიტრაჟო სამართალწარმოების კულტურა. აღნიშნული ღონისძიებების გატარებისა და სახელმწიფოს მხარდაჭერის ფონზე გაიზრდება არბიტრაჟებისადმი ნდობა და მათი პოპულარობა. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება ჩვენი ნაშრომი.

ბიბლიოგრაფია

ძირითადი პერიოდული გამოცემები

1. ბინდერი პ., 2007, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის კომენტარები, *ქართული სამართლის მიმოხილვა*, 10 (2-3) 182-203;
2. ბრანდტი ა., 1998, „საერთაშორისო სავაჭრო პალატის ახალი საარბიტრაჟო წესები“, *ქართული სამართლის მიმოხილვა*, (2-3) 84-87;
3. გოთუა ლ., 2007, კერძო დავების ალტერნატიული წესით განხილვის თავისებურებანი ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით, *მართლმსაჯულება*, (2), 135-146;
4. კენკიშვილი ვ., 2002, სუბსიდიების საერთაშორისო-სამართლებრივი მოწესრიგება, *ადამიანი და კონსტიტუცია* 4;

5. კნიპერი რ., 1998, საარბიტრაჟო სასამართლოსა და სახელმწიფო სამართალწარმოების შედარება, *ქართული სამართლის მიმოხილვა* 1, 66-68;
6. შაფაქიძე ი., 1998, „საერთაშორისო არბიტრაჟი: სტოკჰოლმის სავაჭრო პალატის საარბიტრაჟო ინსტიტუტი“, *ქართული სამართლის მიმოხილვა* 4, 23-28;
7. წვრილაშვილი, გ., 1999, უცხოეთის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმები, *სამართალი*, (5), 51
8. Anderson, A. M., Young C. A., Razavi B., 2008, International Arbitration: The Only Way to Resolve Multi-Jurisdictional Patent Disputes in a Single Forum, *Transnational Dispute Management*, 1;
9. Fry J. D., 2009, Désordre Public International under the New York Convention: Wither Truly International Public Policy, *Oxford Journals, Chinese Journal of International Law*, 8 (1), 81-134;
10. Hyder A. A., Baker M. C., 2002, A Cross-Comparison of Institutional Mediation Rules, *Dispute Resolution Journal*, 57 (2), 73-81;
11. Krause J., 2007, Settling in on the Web, *ABA Journal*, 40
12. Pryles M., 2007, Reflection on Transnational Public policy, *Journal of International Arbitration*, 24 (1), 1-8;

ძირითადი წიგნები და მონოგრაფიები

13. გაბისონია ზ., 2006, *ქართული საერთაშორისო კერძო სამართალი*, თბილისი, მერიდიანი;
14. გამყრელიძე ს., 2000, *საერთაშორისო კერძო სამართლის შესავალი*, თბილისი, ბონა კაუზა;
15. გიორგაძე გ., ბაძაღვა ვ., 2007, *კერძო არბიტრაჟი*, თბილისი, CIDR;
16. გოთუა ლ., 2010, *უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულება*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი;
17. დავითაშვილი გ., 2001, *სამედიატორო სასამართლო ანუ „რჯული“ ხევსურეთში*, თბილისი თსუ;
18. დავითაშვილი გ., 2002, *სამედიატორო სასამართლო სვანეთში*, თბილისი, თსუ;
19. დავითაშვილი გ., 2004, *სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი ქართულ ჩვეულებით სამართალში*, თბილისი, თსუ;
20. ზამბახიძე თ., 2004, *საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟი (პრობლემები და პერსპექტივა)*, პროფესორ ზურაბ ახვლედიანის ხსოვნისადმი მიძღვნილი კრებული, თბილისი, მერიდიანი;
21. იოსელიანი ალ., 2010, *მოქნილი მეთოდის უპირატესობა ხისტ მეთოდთან შედარებით სახელმწიფოებო საკოლონიო სამართალში*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი;

22. ლილუაშვილი თ., 2001, *საერთაშორისო კერძო არბიტრაჟი*, თბილისი, ჯისიაი;
23. ოსტერმილერი ს. მ., სვენსონი დ. რ., 2014, *დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში*, თბილისი, მერიდიანი;
24. ცერცვაძე გ., 2002, *საერთაშორისო არბიტრაჟი*, თბილისი, ბონა კაუზა;
25. ცერცვაძე გ., 2008, *საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვის წინაპირობები (შედარებითი ანალიზი)*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტი;
26. ცერცვაძე გ., 2010, *მედიაცია, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა)*, თბილისი, მერიდიანი.
27. ცერცვაძე გ., 2012, *საერთაშორისო არბიტრაჟი*, თბილისი, მერიდიანი;
28. ცისკაძე მ., 2012, *საქართველოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების სფეროში სასამართლოს ჩარევის ფარგლები*, რომან შენგელიას 70 წლის საიუბილეო კრებული, სამართლის პრობლემები, თბილისი, სამართალი;
29. Andrews N., 2008, *Mediation: A Pillar of Civil Justice in Modern English Practice*, *Zeitschrift fur Zivilprozess International*, Koln, Carl Heymann;
30. Antaki, N. N., 2006, *Cultural Diversity and ADR Practices in the World*, *Goldsmith, J.C./Ingen-3 Housz, Arnold,/Pointon, Gerald H. (editors) ADR in Business, Practice and Issues across 33 Countries and Cultures*, New York, Kluwer Law International;

31. Born G., 2010 *International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing*, 3rd Edition, Great Britain, Kluwer law International;
32. Berger K.P., 2006, *Private Dispute resolution in International Business, Negotiation, Mediation, arbitration*, case study, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International;
33. Cole S. R., Blankley K. M., 2005, *Arbitration, Handbook of Dispute Resolution*, Moffitt and Bordone Publishing;
34. Connerty A., 2006, *Manual of International Dispute Resolution*, London, Commonwealth Secretariat;
35. Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), 2006, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
36. Guillemin, J-F., 2006, *Reasons for Choosing Alternative Dispute Resolution*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), 2006, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
37. Herrman, M, S., 2006, *The Blackwell Handbook of Mediation, Bridging Theory, Research and Practice*, Oxford, Blackwell Publishing;
38. Jarrosson Ch., 2006, *Legal Issues Raised by ADR*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
39. Jenkins J., Stebbings S., 2006, *International Construction Arbitration Law, Arbitration context series*, Alphen aan de Rijn, Kluwer law International;

40. Kroll S., Mistelis L., Perales V., Rogers V., 2011 *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy Convergence and Evolution*, Kluwer law International;
41. Moses M. L., 2008, *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, Cambridge, CUP;
42. Pointon A., Gerald H., (editors), 2011, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
43. Roberts M., 2008, *Mediation in Family Disputes, Principles of Practice, Third Edition*, Padstow, Ashgate;
44. Spencer D., Brogan M., 2006, *Mediation Law and Practice*, New York, Cambridge University Press;
45. Sanders P., 2004, *The work of UNCITRAL on arbitration and conciliation*, The Hague, Kluwer law International;
46. Wallgren C., 2006, *ADR and Business*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
47. Wolrich P. M., 2006, *ADR under the ICC ADR Rules*, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
48. Gabriel S., 2008, *Die Haftung des Mediators im Schweizerischen Rechtssystem*, Bern, STÄMPFLI;
49. Girsberger D., 2005 *Internationale Sciedsgerichtsbarkeit*, in der: *Festschrift für Franz Kellerhals zum 65. Geburtstag*,

Rechtsetzung und Rechtsdurchsetzung Zivil- und schiedsverfahrensrechtliche Aspekte, Bern, STÄMPFLI;

50. Lionnet A., 2007, *Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*, Nürnberg, Foerster Rutow;
51. Lüke S., 2003, *Punitive damages in der Schiedsgerichtsbarkeit*, Tübingen, Mohr Siebeck;
52. Musielak H.-J., 2002, *Grundkurs ZPO*, München, C.H.Bec;
53. Sensburg R., 2003, *Mediation und ihre Implementierung in Deutschland und Europa*, Schieds VZ;
54. Schütze R., A., 2009, *Rechtsverfolgung im Ausland, Prozessführung vor ausländischen Gerichten und Schiedsgerichten, 4. Auflage*, Berlin, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-Gmb;
55. Söderlund C., 2004, *Vergleichender Überblick zur Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*, England, Russland und Schweden, Stockholm, SchiedsVZ;
56. Stumpf C. A., 2006 *Alternative Streitbeilegung im Verwaltungsrecht*, Tübingen, Mohr Aiebeck;
57. Thomas/Putzo, 2002, *ZPO Kommentar*, München, beck;
58. Бушев А.Ю., Макарова О.А., Попондопуло В.Ф., 2003, *Коммерческое право зарубежных стран*, Москва, Санкт-Петербург, Минск, „Питер.”
59. Бейкер и Макензи, 2001, *Международный коммерческий арбитраж*, Москва, ВЕК;

60. Богуславский М.М., 2002, *Международное частное право*, Москва, ЮРИСТЪ;
61. Дмитриева Г.К., 1997, *Международный коммерческий арбитраж*, Москва, ПРОСПЕКТ;
62. Ковалевский М., 1886, *Современный обычай и древний закон*, Т II, Москва;

Grigol Robakidze University

With the right of manuscript

Nikoloz Pitskhelauri

**Problems of Harmonization of the Georgian Arbitrary Legislation with
the EU and International Legislation**

Specialty: Science of Law

Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

Abstract

Tbilisi

2015

Grigol Robakidze Univeristy

Scientific Leader: Valeri Khrustali
Doctor of Legal Sciences,
Professor

Official evaluators (opponents):

Zurab Zdlirishvili – Proffessor of the Grigol Robakidze University

Roman Shengelia – Proffessor of the Guram Tavartkiladze Teaching
University

The date of defending the dissertation will be published on University web-page: www.gruni.edu.ge.

Dissertation will be defended at Grigol Robakidze Uiveristy Legal School Attestation-Expert Committee Meeting.

It is possible to get acquainted with the dissertation at Grigol Robakidze University library (Tbilisi, 6, Jano Bagrationi Street).

Contents

Introduction	42
Researchable problemacy and actuality of work	42
Aim of Survey:.....	43
Tasks of Survey:	44
Hypothesis:	44
Literature Review and Theoretical-Practical Context.....	45
Methodology and Research Description.....	45
Results of the Survey	46
Scientific Novelities.....	47
Structure of Work and General Contents	48
Conclusions and Recommendations	51
Bibliography	64

Introduction

During the recent years reforms have been actively carried out in Georgia. Economic-legal relations are being developed. Legal integration is one of the principal factors for successful accomplishment of the mentioned processes. Existence of adjusted legislation conformable with international standards and requirements is very important for entrepreneurs and foreign investors. In this respect, special attention should be given to establishment of the effective system of dispute resolution that provides creation of attractive business environment. Among the alternative methods of resolution of the conflicts emerged on the basis of economic relations arbitration is one of the most popular and effective. Enhancing arbitration is one of the major preconditions for further development of entrepreneurship, economy and effective resolution of the disputes emerged during this process.

Researchable problemacy and actuality of work:

The selection of the mentioned topic was conditioned by its actuality. Since when the project of Georgian law about Arbitration was re-processed, the German experts made trainings at the Ministry of Justice, where exactly the sophistication of arbitration legislation and necessity for

making it act in harmonization with international legal norms were paid attention to. In its document re-processed about the environment for making investments of 2013 advises Georgia to implement Arbitrage as the prioritive method in Georgia for solving the dispute. But this will be rather difficult to achieve if the level of developing arbitration legislation and arbitration itself will not be in relevance with the mentioned requirement.

Currently, the process related to arbitration in Georgia is not developing correctly. Almost all large organizations (construction, bank, credit) have small arbitrages with them. Practice has shown that these arbitrages in fact have no controlling body; that they are related to the mentioned organizations and represent so-called “Pocket Arbitrages” the decision of which in most cases is partial. This practice ruins the Institute of Arbitrage in Georgia and loses the trust towards the alternative ways for solving the dispute. In addition, it is problematic to have so many gaps in legislation and relations between arbitrages and courts that totally makes it impossible to develop one of the most important institutes for attracting the economics of the country and investments.

Georgia has to actively be involved in the complex process of integration of international organizations. We think that to continue the process of harmonization of Georgian legislation with international norms will be once more assistive for it to be sophisticated and developed.

Due to the above mentioned, it may be said that the survey of indicated issues are of deeply actual and practical value. Together with the increase of quality of Georgia’s integration to the world’s economical processes, its role and meaning will be more significant for Georgian lawyers. Our survey is dedicated exactly to the process of seeking the ways for solving the above-mentioned problems.

Aim of Survey is:

1. To highlight the role of arbitration in the field of free marketing and market economics.

2. To identify the factors hindering the effective functioning of the arbitration in Georgia and to determine ways to overcome them.
3. To form science-based theoretically and practically grounded recommendations which will contribute to the improvement of the legal framework and its harmonization with the international norms.
4. To identify the reasons causing vicious reality and practice regarding arbitration in Georgia and to define their solutions.

Tasks of Survey:

1. Making historic analysis of methods of solving the problems raised and those of developing the alternative ways of solving the disputes.
2. Making comparative analysis of court practice of Georgia and other countries.
3. Comparing and analyzing the various relevant data;
4. Making comparative analysis of Institutes and international-legal normative acts and those of Georgia related to the alternative ways of solving the dispute.
5. Learning and analyzing the negative events taking place in Georgia related to the development of alternative ways of solving the disputes.
6. Learning and evaluating the state policy and legislative base related to the alternative means of solving the dispute in Georgia.
7. Making analysis for the gaps existing in Georgian legislation.
8. Distinguishing the main problems in inter-attitudes of courts and arbitrages and finding solutions.
9. Eradicating the problems existing in practice and Georgian legislation formulating the scientific reports and working out the practical recommendations.

Hypothesis:

1. Gaps in Georgian legislation is one of the main factors impeding the effective functioning of arbitration in Georgia.

2. The lack of trust in arbitration is caused by limiting its independence on legislative and judicial levels.
3. Settling of the vicious practice regarding arbitration is caused by non-existence of the relevant mechanism of common control.

Literature Review and Theoretical-Practical Context

The informative base of the work is the scientific works, manuals, publications of Georgian and foreign researchers related to the arbitrage and mediatory institutes in other sciences of humanitarian profile, civil law. From Georgian works should be highlighted periodicals and monographs of G. Gabisonia, S. Gamkrelidze, G. Giorgadze, L. Gotua, G. Tsertsvadze, T. Zambakhidze, Al. Ioseliani, T. Liluashvili, M. Tsiskadze, G. Davitashvili, P. Binder, S.M. Ostermiler and others.

From International authors should be noted the works and surveys of N. Andrews, M. Roberts, P. Sanders, G. Born, S. R. Cole, S. Kroll, S. Gabriel, A. Pointon, C. Wallgren, A. Lionnet, R. A. Schütze, A.Ю. Бышев and others.

The normative acts subordinated under law and relevant legislation ones, Civil Process Code of Georgia, international legal documents and legislative base, also the statistics material, internet resources, practice of Georgian and foreign court and other related to the arbitrages have been used as normative base.

We have studied New York, Europe, Geneva and other conventions, Uncitral Model Law; the world's leading arbitrage statutes and regulations. IBA code of ethics and various recommendations regarding the ADR.

Methodology and Research Description

The methodologic principles of survey are general-scientific as well as private methods: historic, comparative-legal, statistic, documented and other. The work mainly uses the logic analysis, represented by information-cognitive and comparative-legal aspects. Also survey is made using the analytical means. As far as the subjects of judgement are the practical issues, the work discusses the court practice. For selecting the comparative analysis the legislation and practice of those states are used which have great traditions and experience in relation to arbitrages. In relation to the work, Georgian court practice is slightly poor, though the subject of survey is significantly actual for that country, the aim of which is to integrate economically and legally with states of West and become the member of European Union. The practice of Georgian courts existing before this moment is generalized. The survey foresees the recommendations determined by Association Agreement with European Union about the maximum harmonization of Georgian legislation with international normative acts. On this basis we've learnt basically the Arbitrage legislation of Georgia; we've got acquainted with the practice, have taken part in various international conferences, and have distinguished main characteristics and those circumstances, preventing the process of developing Arbitrage Institute in Georgia; we have made parallels with International legislations, have learnt special literature and analytical material and through analyzing international practice and considering the Georgian reality we have found the ways for improving certain gaps.

Results of the Survey

1. The unity of those general and special factors has been revealed during the survey process which impact on the effective functionality of the arbitrage and mediatory institutes.
2. The legislative and practical gaps have been distinguished, specific recommendations about arbitrage have been prepared

for making modifications to Georgian law that is the novelty of survey and at the same time has practical meaning.

3. The whole range of events is determined as recommendations that are directed to the renewal and development of trust for arbitrage and mediatory institutes, for assisting their effective function and popularization.

Scientific Novelties

The survey represents our modest attempt to establish the unity of materials, analysis, conclusions and recommendations, which may be used towards the direction of legal creative work and practice, from the point of learning-educational aspects and scientific-research activity related to the alternative ways of solving the disputes. The scientific novelties of the survey are the following:

1. On the basis of learning-analyzing the legislative base and court practice of Georgian and foreign countries the advantage of mediation and arbitrage has been promoted in relation towards the common courts when solving the determined disputes.
2. The attempt for revealing the gaps and determining the main aspects of inter-relation of common courts and arbitrages have the practical meaning, which is directly associated with the development of arbitrage institution in Georgia.
3. The novelties and modifications taking place currently in the legislative space of Georgia have been analyzed and examined in the dissertation work; the positive as well as negative sides have been revealed in scientific way. On the basis of learning the normative acts and international legislations basically, the necessity of maximal harmonization of Georgian arbitrage legislation with international norms.
4. The legislative acts and court practice of Georgia and other countries have been learnt in the work. The parallels have been lined and the characteristics have been distinguished. Georgian

reality has been analyzed and the basic reasons causing the problems related to the arbitrages. The basic aspects of inter-relations of common courts and arbitrages have been studied. On the basis of theoretical and practical materials the proposals for making the arbitration legislation perfect and harmonizing have been processed. It creates the joint impression about arbitration function, their role and meaning in Georgia.

Structure of Work and General Contents

The work comprises five chapters. The first chapter is the introduction, where the actuality of survey, its meaning, aims and assignments are discussed. Basic issues to be examined in the work as well as hypothesis are determined.

Second chapter generally examines such alternative ways of solving the dispute like mediation and arbitration. Also various new ways of solving the dispute are characterized briefly. Firstly we touched the issues related to the institute and problems existing. We reviewed the notion of mediation, its types, and basic positive and negative sides. We got acquainted with the idea of mediatory agreement and its characteristics, rules and standards of selecting the mediators. We have distinguished some problems which mainly rise from the non-obligatory mood. We made arguments about the necessity of mediation, its actuality and meaning for Georgia, we touched those tendencies which recently are being observed in our country in this point and we made parallels with the mediatory systems of foreign countries.

Also important place is occupied by the historic traditions of developing mediation. We promote what were the mediatory courts in Georgia with their primary forms, what cases have they been examining, what legal norms they used to rely upon, what kind was the execution mechanism and what had the mediators to do. The mediatory courts of Svaneti and

Khevsureti are compared to one another and those abilities were distinguished which are characterized to current mediation as well.

After the issues dedicated to mediation we discuss the notion of arbitration and its types, its purpose, principles of inter-relations of common courts, advantages of arbitration and negative sides in relation to other ways of solving the dispute. Exactly here we tried to determine generally the notion of arbitration, compared legal norms existing in Georgian legislation and that of foreign country. Firstly, we discussed the various historic stages of developing the arbitration legislation and arbitrages in Georgia and those difficulties which arbitration faced on this way. Afterwards, special place is occupied to the purpose of arbitration institution. Its purpose and necessity is argued which is associated with the actuality of theme. Various types of arbitration and their characteristics are described in relation to the jurisdictions of various countries. In the end, those positive and negative parties are discussed, which are characteristic to the arbitration in Georgia as well as throughout the world. The mentioned chapter creates general impression about the arbitration and mediation, also about other alternative methods of solving the disputes, about the characteristics of their function and basic aspects of development.

Third chapter of the work is dedicated to the problemacy related to the regulation of legal proceedings of arbitration in Georgia. Such stages of arbitration process are examined like setting up the arbitration agreement, preparing the pre-arbitration process, arbitration examination, taking arbitration decision, appealing the arbitration decision and its abolishment, its acknowledgement and execution and principles for waiving the latter. From each of these issues relevant gaps existing in Georgian legislation are distinguished, the impact of the mentioned problems on the development of arbitrages in Georgia are discussed. The court practice existing in Georgia is reviewed, also similar issues regulated by the mentioned in the countries having great experience in arbitration. Parallels are made considering Georgian reality and the ground has been prepared for preparing the relevant recommendations through harmonizing with international legislation and for analyzing as well.

Special attention is paid to such painful issues for Georgian arbitrages like appealing the arbitrage decision, its abolishment, acknowledgement and execution and legal principles for waiving it. The majority of gaps existing in arbitrage legislation are exactly related to the regulation of these stages of arbitrage legal proceeding. Certain articles of certain law which need sophistication and modification have been distinguished and the presumable consequence has been examined as well.

Fourth chapter of work is dedicated to the court involvement in various stages of arbitrage legal proceeding. In difference with some European countries (Italy, France, Netherlands, Belgium and other) where the regulatory norms are entirely included in the Civil Process Code, the legislator has reasonably considered to include in the Civil Process Code such statements which are related to the court involvement in arbitrage process. As for the arbitrage itself, due to the private legal nature of this institute, it has been considered that it should be regulated by separate law. Though, the activities of arbitrages are not left beyond the control. The biggest gaps taking place in practice as well as arbitrage legislation are exactly related to the frames of involvement in the arbitrage proceeding. That's why, relevantly, these stages are reviewed separately.

We tried to make the analysis about where and how is the impact on arbitrages by the courts reasonable and effective, in which case does it provide the assistance to the process and in which case – the restriction, which completely loses sense to the existence of arbitrages. Such issues are reviewed like the frames of court involvement in appointing the arbiter, avoidance and power, when solving the issues related to the competence of arbiter, acknowledging the claim executing, when obtaining the evidences and so on. The reasonable determination of frames of court involvement in the process of arbitrage court proceeding, factually crucial meaning is given to the effective function of arbitrages and generally from the point of their existence.

The conclusion shows the summary of interim results of survey made in each volume, recommendations towards the modifications to be made in

legislation and general events to be organized in practical activity. The modifications are related to the sophistication of norms regulating the arbitration agreement. In relevant article of the law causes the establishment of court practice disputable by the Appellation Court, which often leads us to the abolishment of arbitration decision and bigger problems. Issues related to the competence of arbitration of are to be sophisticated, also the rule of using the events for securing the arbitration claim by the arbitration. Special attention is dedicated to the abolishment of arbitration decision and problems related to the abolishment. Recommendations are presented in relation to the interpretations of notion "Public Order", which eradicates the various preventive factors of developing the arbitration. In addition, the articles dedicated to the acknowledgement of arbitration decision and its execution, where we offer you certain solution. Generally, the terms have to be determined once again in the law about the arbitration, the norms regulating the arbitration temporarily should be included and certain indication has to be made about international arbitration.

The modifications should be made in complex way as in the law about the arbitration, also towards the processes of civil and criminal law ones. It is necessary to reduce the fee, make the population of arbitrages, certain standard of arbiters' qualification should be determined; the cooperation should go deeper with state bodies and the whole range of events have to be organized, which in the end of the work, we have indicated in the conclusions and recommendations. We believe and hope that the mentioned indications have theoretical as well as practical meaning and certain role will be played in the process of developing the arbitration institute.

Conclusions and Recommendations

The role and meaning of alternative mechanism of solving the private disputes in modern commercial-economic relations as of arbitration are undoubtful. The representatives of business circle are interested in the

process of solving the disputes raised from the enterprise relations as quickly as possible in relevance with the procedures desirable for them. From this point, the arbitration represents the undoubtedly flexible and effective way. It is free from the process formalism characterized to the court. Strengthening arbitration represents one of the first preconditions of solving the disputes raised during this process effectively and promotion of entrepreneurship and economic field, because the arbitration process carries the “effect of inter-satisfaction.” During the process, parties consider one another not only as enemies and opposite party, but as necessary participator in “the amiable process” for solving certain disagreement. In opposition to this, the state courts are considered as comparatively “assaulting. It strictly borders the winner and loser. In business environment, claiming to court is considered as non-amiable tone. It is remarkable that the international arbitration is considered as one of the recognized and popular mechanisms for solving the disputes raised in the field of enterprise. The parties have less will to make the success or failure of wide transnational economic project be dependent on the decision made by the court of one of the state, that’s why the international arbitration is the subject of the most often selection of the businessmen interested in such projects.

The work discusses the positive sides of arbitrages in relation to the common courts. The mentioned factors make this alternative way for solving the dispute for business environment. So what causes the fact that despite such advantages in Georgia the role of arbitration is somehow mistreated? How paradoxically it may sound, despite the fact that the examination of the case through arbitrages according to the acknowledged opinion is more flexible, short-term and less spending; the large companies in most cases give priority to the common courts in the process of solving the material disputes raised inside the country. They consider the court decision as more stable and reliable. This in its side causes the over-charge of the state judiciary system and demolition of arbitration function. If the rating and popularity of constant international arbitrages increases significantly, in Georgia it happens on the contrary, this alternative way for solving the material disputes is more or less weakened and loses trust, when on the basis of enhancing the business

environment an economical development of country, it obtains more meaning.

What do we need arbitration for? Why is it necessary to have it? First of all, the quality of function of arbitration institute and its authority represent somehow the indicator in relation to the existing business environment which is directly related to the attraction of investments, implementing the large or small projects and business development. Harmonizing Georgian arbitration legislation with international legislations and the regulation of activity of this institute according to the rules acknowledged at international level is the indicator of reliability towards this institute and development of business system. The solution of dispute through the arbitrations does not cause the breach of entrepreneurial contacts due to its “peaceful” nature and assists the deepening of relations. Its rapidness and flexibility is relevant to the speed of developing modern economics and the decision taken remains actual.

Second factor, which conditions the necessity of arbitrations, is the discharge of common courts’ system. The material disputes comprise rather great part of the disputes to be examined by the state courts. This is natural during the process of solving the dispute and is reflected on the expenses also.

Arbitration is the genius solution for this problem. We have to emphasize also the fact that when the whole world acknowledges this institute, tries to assist it and maximally develop, Georgia cannot be left beyond these processes and be isolated. It should follow the process of making the international legislation perfect and take those international norms and implement in Georgian legislative space which assists the development of this institute.

Third, which we’d like to distinguish is that the arbitration activity itself is the commercial activity. It is designed for gaining profit and represents one of the most important fields of business area. Its development directly means the development of this segment of business which for

economic promotion of the country naturally represents the positive event. Stronger and more authoritative is the arbitration in Georgia more opponents will be attracted for solving the dispute inside the country as well as abroad, which means the flow of more finances and increase of country's authority. For example, in case of relevant assistance and right legislative policy Georgia has great resource and prospective to become the Arbitrage Center in Caucasia, which for the country will be rather profitable from the point of economics as well as political one.

What makes arbitration attractive? – Rapidness, flexibility, supremacy of parties' will, efficiency, less expenses, limited possibility of appealing, reliability and authority. Unfortunately, the arbitrations acting in Georgia have more or less lost the mentioned capacities impacted by the various circumstances: the legislative gaps prevent the rapid and cheap solution of the case; some factors established in practice lose its attractiveness. In business circles often we hear about so-called "pocket arbitrations," which represents very big problem and unfortunate reality. The weak side from the strong opponent is less protected and other. This is interesting even considering the circumstance that according to the practice of recent years, the cases when the Georgian government or its resident physical and legal entities take part in the discussion of international arbitration.

In the world market together with the growth of intensive integration of Georgian business circles the number of Georgian customers will increase even more. The actuality of the issue is sharpened by the circumstance that despite the participation of all more or less important international agreements, Georgian state still has no legislation regulating the international arbitration completely. The legal literature related to the international arbitration almost does not exist if we do not consider several articles in Georgian language. For making the mentioned opinion legal, we distinguished various gaps and situations in our work from legislative as well as practical point and worked out the recommendations for the purpose of sophisticating the legislation, harmonizing it with international norms, establishing the right practice and making the institute of arbitration popular.

The primary problem that has been distinguished during the process of learning Georgian law about arbitration is related to the arbitration agreement. According to law, "Arbitration agreement is the agreement with which parties negotiate to address all or some disputes to the arbitration, which raised or may rise including due to this or that contract or other legal relations."

Due to practice learning, if the arbitration agreement does not exactly specify which arbitration should be addressed in case of dispute by the parties, the court waives the acknowledgement and execution of the decision taken in relation to the mentioned dispute. This is due to the fact that the Appellate court established the practice according to which the arbitration settlement in corresponding to law only in case if specific arbitration (arbitrator) is determined on the basis of parties' agreement, even if the mentioned settlement has to be without alternative. In opposite case the arbitration agreement will be considered as irrelevant to the law and after this is exaggeration to speak about the acknowledgement and execution of decision. In relation to this issue the Appellate Court interprets that according to the sub-paragraph "b.a" of first part of article 45 of Georgian law about arbitration, party may be refused in part of acknowledging the decision and executing it if the court establishes that in relevance with the legislation of Georgia the dispute may not be the subject of arbitration examination.

The content of the agreement of addressing for examination by the arbitration should correspond to the real will of the parties about examining the rule of arbitration by the specific arbitration of civil dispute. If there is no such settlement then the arbitration is not authorized to examine the dispute and in case of examining the dispute there is the basis for satisfying the claim about the abolishment of decision. Due to the fact that the parties have not agreed about specific arbitration, it is impossible to have two or more arbitration judgements from the arbitration settlement. Applicable legislation allows the examination of case by the arbitration only about specific arbitration in case of having the agreement of parties. This practice has negative side: first of all, the mentioned prohibition is not present in legislation. There is no place where the

emphasis is made that only on specific arbitration it is possible to have the indication in arbitration agreement. The international organizations may not be able to understand the practice of Appellation Courts in relation to the acknowledgement and execution of arbitration decisions and they found themselves in the “trap.” Secondly, even when the party has realized the above mentioned, the principle of equality may be breached. When the party having the weak market position agrees with the dominant partner, often is so interested in signing this or that contract that agrees on the arbitration reliable to him with the other party. Exactly here the problem of “pocket arbitrages” is faced, about which it is said loudly in business circles. Factually, dominant party takes the advantage and the weak party is mistreated.

The position of legislator is quite understandable why he wants to indicate the arbitrator specifically in arbitration agreement. In opposite case, when the dispute takes place already between the parties, it becomes harder to agree on any issue, even more if any institute has to solve the dispute, that’s why the arbitration agreement should comprise that minimum which will make the will of the parties undoubtful.

On the other side, the solution may be the following: if parties indicate in the arbitration agreement several alternative arbitrages, and when starting the dispute are not able to agree on specific arbitration, exactly here the court to make involve and on the basis of relevant rule select the one from those acceptable from the arbitrages indicated in the agreement. We consider that this will facilitate the process and at the same time will avoid the examination of the dispute already solved once more, which is related to additional time and expenses. This is considerable from the point that though currently, Georgian legislation does not know ad hoc arbitrages and there is no rule regulated anywhere about their creation and activity but together with the establishment of diverse business relations and development of economic relations, also through the way of harmonization with international legislations, situation due to various specific disputes may require the implementation of ad hoc institute. In this case it will be even harder to indicate one specific arbitration in arbitration agreement and finally the

necessity of this requirement will lose the sense.

We also have alternative recommendation for avoiding the clearness and doubtful situations, we think it reasonable that the first paragraph of article 8 of Georgian law about arbitrage to be edited in following way: “Arbitrage agreement is agreement with which parties agree to address all or some disputes to specific arbitrage for examination which raises or may be raised including due to this or that contract or other legal relations.”

Another problem which has been distinguished during the process of working on dissertation is related to the possibility of appealing the decision and abolishing it. We'd like to emphasize that the mentioned issues are crucial for effective function of the arbitrage. Having examined the advantage of arbitrage against the state court, one of the main positive sides for the scientists is the limited possibility for appealing the decision. Exactly on this characteristic the rapidness and cheapness of arbitrages depend.

Due to the mentioned the legislator has to treat this field with utmost care not to lose their attractiveness for the arbitrages. The chapter 7 of Georgian law about arbitrages is related to the issues of appealing the arbitrage decisions and abolishment. In chapter 42 all the points are established exactly which may become the basis for the mentioned procedure. Including: The court is authorized to abolish the arbitrage decision taken in Georgia in case if the arbitrage decision opposes the public order. The issues related to public order are discussed in the work in details. It is rather opaque notion and nobody knows what it means specifically. Neither in Georgian nor in international legislations may we meet the exact interpretation of the meaning of public order. In Georgian reality Appellation Court during the examination of each specific issue determines itself whether this or that fact may be possibly considered as breach of public order. This formally means that court has right to abolish the arbitrage decision on the basis of any reason which it considers as the breach of public order.

The situation becomes more difficult by the fact that due to the fact that the decision made by Appellation Courts in relation to the mentioned issue is not appealed in Supreme Court, there is no united court practice or indication there. It is natural that it is impossible to doubt the competence and impartiality of Appellation Courts, but the mentioned paragraph raises serious question marks for claimers, even more the number of arbitrage decisions abolished on the basis of this principle is rather big. For them the process of addressing the arbitrage is to waste time if the state court will not have strictly determined instruction about which terms should be breached to abolish the arbitrage decision.

For the purpose of avoiding the repetitive processes and expenses, the disputing parties give advantage to state court initially for solving the dispute, even more the mentioned paragraph is considerable also in articles dedicated to waiver on acknowledging the arbitrage decisions and execution of them. The solution may be as follows: The law should be more specific in interpreting the notion of public order, minimally determine these main trends which it includes or to take them off actually and given article to be added by the list of specifically those principles of abolishing the decision, which the law meant under the notion of public order. On the other hand the legislator may consider the mentioned modification as dangerous because the opaque notion of the public order represents certain protecting mechanism in cases of waiving the acknowledgment of such decisions and execution of them by the international arbitrages which are not acceptable for the country and are harmful. Even according to the opinions of scientists, the notion of public order in some cases represents the solution, so-called “way to step back.” In such situation, if the legislator waives the interpretation of the mentioned term, the joint court practice should be strictly established, when the Appellation Court takes the decision about the opposition to public order not only on the basis of its own decision, but considering the court practice. In this case the parties also will be better informed about in which cases they have to expect the abolishment of arbitrage decision and what procedural breaches should be avoided by the arbitrage. This even partially will eradicate the problem. The problem related to the notion of public order is spread also on other articles of

this law which are related to the acknowledgement and execution of the decision and principles of waiving them.

Once more gap has been distinguished when learning the paragraph 3 of this article according to which: in case of appeal the execution of arbitration decision will not take end. The court has right to with the party's mediation terminate the execution of the arbitration decision for not more than 30 days, if the relevant guarantee will be provided. Practically we face such cases when the execution is taking place but after this the decision is abolished. In such a situation it becomes rather difficult to restore initial condition and compensate the damage often. Instead of solving the dispute we come up with the greater disputable situation. It is natural why the legislator does not want to terminate the process of execution. This will impact on the rapidness and effectiveness of arbitration and the execution will be postponed in time. We think that the responsibility of claimer should be the basis for terminating the executing before the Appellation Court takes the decision, furthermore when in most cases the appellation has its reasons. With this we avoid the problems related to the returning back to the initial condition. In consideration of the mentioned we think that the paragraph 3 of article 42 has to be edited in following way: in case of appealing the execution of the arbitration decision may be terminated through the party's mediation till the final resolution will be made by the court if the relevant guarantee will be provided.

According to our opinion, the certain gap is missed in article 45 of Georgian law about arbitration according to which: "Despite the country where the arbitration decision was made, the waiver may be made to the acknowledgement and execution of this decision if." and the list of reasons are indicated.

The issues related to the opaque condition of public order we will not mention here, though it has to be found out whether to refuse the party facing these reasons or so the law requires and it carries the obligatory nature. As we have already denoted, there is one opinion in legal literature concerning this issue that such interpretation represents only

the technical error. There is an official authentic translation of New-York Convention in English, French, Spanish, Chinese and Russian languages. Each of them has equal power. The record related to this article having in English and French languages differs from one another. Namely, English translation foresees the discrete record that the party may be refused and the French text excludes such discretion and court obliges that without any discretion and having the specific reason refuse the acknowledgement and execution of the decision.

I think that to award the court with the right of discretion opposes the aims of Convention. I think that Convention foresees the obligation of court not to acknowledge and execute the decision illegally. Respectively, it is desirable that the modification be made to this article and the mentioned paragraph to be edited in following way: “Despite the country where the arbitration decision is made, the party willing to acknowledge and execute the decision be refused if..” and then the list of reasons comes. This modification will avoid the possibility of interpreting the law wrongly and will make the process much clear.

Also we think that the cases when the arbitration has no competence and when the arbitration exaggerated the own competence should be bordered from one another. Today, the issue of arbitration competence is examined by the Circuit (civil) Court. We think that the disputes related to the arbitration competence should be examined by Appellation Court and the latter should establish the practice that is by the instance, which examines the issues of abolishing the arbitration decisions and acknowledgement-execution of arbitration decisions. The fact that the mentioned opinion is shared by the project prepared for making the modifications to the law is worth welcoming.

Also the legislation related to the mediation should be established and refined.

The mentioned modifications will undoubtedly assist the arbitration in becoming stronger, though still there are some issues left unsolved.

It is natural that only with legislative modifications it is difficult to achieve the desirable result. State should take active steps towards the popularization of arbitration. First of all, we think it reasonable to equip the Chamber of Commerce and Industry with the real power. Lots of international arbitrages are created for exactly with Chamber of Commerce and Industry. This is that “half government” organization where the entrepreneurs are united (especially in Europe) and through this organization they work with government on issues important for entrepreneurial legislation. Historically, the establishment of arbitrages on their base had two advantages; first one lies in the fact that the entrepreneurs as members of Chamber in case of facing dispute firstly would address this arbitration and second is that as a rule such organizations stand much closer to the government (for example, in Germany it is the division of the Ministry of economics), which will give opportunity to attract the finances for financing the material resources at first stage necessary to him and constant Chancellery.

Though the Association of Arbitrations exist, but we think that this is not enough, it should be equipped with additional functions and means or the certain union of arbitration Arbitrages or Colleague (similarly to Chamber of Notaries and Bar Association) should be established, where the arbitrages will be members. This body is in close contact with the state structures like Ministry of Justice, Ministry of Economics and other institutions. The mentioned has to have the own structural division, other ones of monitoring, PR, technical service, registration, international relations and other. The Intranet should be created where all the arbitration cases will be registered and systematized under confidentiality. The lists of arbiters brought in the system should be drawn upon exactly. The mentioned organization consults the disputing parties, indicating the relevant arbitrages to them, will work on popularization of arbitration institute from legislative as well as practical and international view, attracting the various disputes inside the country as well as at international level. The existence of mentioned organization will give possibility to us arbiters cooperate with one another as well as government even more closely. The e-mails and Intranet will assist the cases to be systematized, common statistics is established which we are

not having currently. The stricter monitoring of the arbiters will take place from the point of Breaching the Code of Ethics or any other legislative breach, on the other hand this organization will be defender of the arbitrages' rights, protecting the arbitrages from extra pressure from courts through legislative initiatives.

During times it may even change the state court at some stages of arbitrage activity (for example, selection of arbiters).

As it has been mentioned in the work, one of the main reasons for abolishing the arbitrage decisions is the nonprofessionalism of the arbiters. Certain standard of qualification has to be established. It is necessary, that the lists of arbiters and experts be set up with professional staff. They should represent the professionals of their fields and have relevant reputation. The list of the mentioned people may include the arbiters and experts of international level who are not the citizens of Georgia.

In some cases arbiters are people who are not lawyers, but are real good at their field. In such situation it is necessary that the mentioned person having knowledge in elementary procedural norms and arbitrage legislation, for not to face any gap missed during the process which may cause the abolishment of arbitrage decision. For this reason the international center of training and qualification of arbiters should be established at the above mentioned organization, where the experienced arbiters and lawyers will share their knowledge and experience to colleagues and volunteers.

The international popularization of arbitrage should take place. It is possible to achieve the mentioned through organizing the special seminars, conferences and forums, having close contact with various international business organizations.

Georgia had passed long way for establishing the principles accepted worldwide of arbitrage in the country. Nowadays we face a stage when the arbitrage should be not only the mechanism for solving the disputes

of small or minor profile entrepreneurs or life-being ones, but should compete with its professionalism popularization even in near future against such international institutes, like Institute of Arbitrage of Stockholm Commercial-Industrial Chamber, International Arbitrage Center of Singapore, Swiss Arbitrage Association and other. For achieving all this only the attempts from specific arbitrages are not enough. The government should express its strong will for that Institute of Arbitrage occupies the relevant place. The assistance should be provided from financial, intellectual, infrastructural and technical points of view, if we want to receive the relevant, effective arbitrages. The Government and the Arbitrage must not be the competitors for each other, they should serve the common aims.

Due to the above mentioned we would like to once again emphasize the actuality of work. It is natural that arbitrage does not represent the panacea for economic development, but it is integral part of business. The development of international business contributes to the promotion of the country. Due to all the above mentioned and considering Georgian reality we think it reasonable to make modifications to the current applicable legislation of Georgia, amiable environment should be established for the arbitrages, the growth of popularity and reliability of the institute of arbitrage as of the alternative mechanism for solving the disputes, the legislative gaps preventing the development of the institute of arbitrage in Georgia should be improved, the complete relevance of Georgian legal norms about Arbitrage with the model law of UNCITRAL about International Commercial Arbitrage should be provided, the principles for waiving the acknowledgement and execution of arbitrage decision and appealing and abolishing the mentioned to be specified, the high qualifying standard of arbiters should be established, the court practice to be established and the cultura of arbitrage legal proceeding to be sophisticated. On the basis of government assistance and organizing mentioned events the reliability towards the arbitrages and their popularity will be increased. Our work aims exactly at this.

Bibliography

Main Periodic Publications

63. ბინდერი პ., 2007, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის კომენტარები, *ქართული სამართლის მიმოხილვა*, 10 (2-3) 182-203;
64. ბრანდტი ა., 1998, „საერთაშორისო სავაჭრო პალატის ახალი საარბიტრაჟო წესები“, *ქართული სამართლის მიმოხილვა*, (2-3) 84-87;
65. გოთუა ლ., 2007, კერძო დავების ალტერნატიული წესით განხილვის თავისებურებანი ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით, *მართლმსაჯულება*, (2), 135-146;
66. კენკიშვილი ვ., 2002, სუბსიდიების საერთაშორისო-სამართლებრივი მოწესრიგება, *ადამიანი და კონსტიტუცია* 4;
67. კნიპერი რ., 1998, საარბიტრაჟო სასამართლოსა და სახელმწიფო სამართალწარმოების შედარება, *ქართული სამართლის მიმოხილვა* 1, 66-68;
68. შაფაქიძე ი., 1998, „საერთაშორისო არბიტრაჟი: სტოკჰოლმის სავაჭრო პალატის საარბიტრაჟო ინსტიტუტი“, *ქართული სამართლის მიმოხილვა* 4, 23-28;
69. წკრიალაშვილი, გ., 1999, უცხოეთის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების

საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმები, *სამართალი*, (5), 51

70. Anderson, A. M., Young C. A., Razavi B., 2008, International Arbitration: The Only Way to Resolve Multi-Jurisdictional Patent Disputes in a Single Forum, *Transnational Dispute Management*, 1;
71. Fry J. D., 2009, Désordre Public International under the New York Convention: Wither Truly International Public Policy, *Oxford Journals, Chinese Journal of International Law*, 8 (1), 81-134;
72. Hyder A. A., Baker M. C., 2002, A Cross-Comparison of Institutional Mediation Rules, *Dispute Resolution Journal*, 57 (2), 73-81;
73. Krause J., 2007, Settling in on the Web, *ABA Journal*, 40
74. Pryles M., 2007, Reflection on Transnational Public policy, *Journal of International Arbitration*, 24 (1), 1-8;

Main Books and Monograph Works

75. გაბისონია ზ., 2006, *ქართული საერთაშორისო კერძო სამართალი*, თბილისი, მერიდიანი;
76. გამყრელიძე ს., 2000, *საერთაშორისო კერძო სამართლის შესავალი*, თბილისი, ბონა კაუზა;
77. გიორგაძე გ., ბაძაღვა ვ., 2007, *კერძო არბიტრაჟი*, თბილისი, CIDR;

78. გოთუა ლ., 2010, *უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულება*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი;
79. დავითაშვილი გ., 2001, *სამედიატორო სასამართლო ანუ „რჩული“ ხევსურეთში*, თბილისი თსუ;
80. დავითაშვილი გ., 2002, *სამედიატორო სასამართლო სვანეთში*, თბილისი, თსუ;
81. დავითაშვილი გ., 2004, *სასამართლო ორგანიზაცია და პროცესი ქართულ ჩვეულებით სამართალში*, თბილისი, თსუ;
82. ზამბახიძე თ., 2004, *საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟი (პრობლემები და პერსპექტივა)*, პროფესორ ზურაბ ახვლედიანის ხსნოვნისადმი მიძღვნილი კრებული, თბილისი, მერიდიანი;
83. იოსელიანი ალ., 2010, *მოქნილი მეთოდის უპირატესობა ხისტ მეთოდთან შედარებით სახელმეკრულებო საკოლოზიო სამართალში*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი;
84. ლილუაშვილი თ., 2001, *საერთაშორისო კერძო არბიტრაჟი*, თბილისი, ჯისიაი;
85. ოსტერმილერი ს. მ., სვენსონი დ. რ., 2014, *დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში*, თბილისი, მერიდიანი;
86. ცერცვაძე გ., 2002, *საერთაშორისო არბიტრაჟი*, თბილისი, ბონა კაუზა;

87. ცერცვაძე გ., 2008, *საერთაშორისო საარბიტრაჟო განხილვის წინაპირობები (შედარებითი ანალიზი)*, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტი;
88. ცერცვაძე გ., 2010, *მედიაცია, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა)*, თბილისი, მერიდიანი.
89. ცერცვაძე გ., 2012, *საერთაშორისო არბიტრაჟი*, თბილისი, მერიდიანი;
90. ცისკაძე მ., 2012, *საქართველოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების სფეროში სასამართლოს ჩარევის ფარგლები*, რომან შენგელიას 70 წლის საიუბილეო კრებული, სამართლის პრობლემები, თბილისი, სამართალი;
91. Andrews N., 2008, *Mediation: A Pillar of Civil Justice in Modern English Practice*, *Zeitschrift fur Zivilprozess International*, Koln, Carl Heymann;
92. Antaki, N. N., 2006, *Cultural Diversity and ADR Practices in the World*, *Goldsmith, J.C./Ingen-3 Housz, Arnold,/Pointon, Gerald H. (editors) ADR in Business, Practice and Issues across 33 Countries and Cultures*, New York, Kluwer Law International;
93. Born G., 2010 *International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing*, 3rd Edition, Great Britan, Kluwer law International;
94. Berger K.P., 2006, *Private Dispute resolution in International Business, Negotiation, Mediation, arbitration*, case study, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International;
95. Cole S. R., Blankley K. M., 2005, *Arbitration, Handbook of Dispute Resolution*, Moffitt and Bordone Publishing;

96. Connerty A., 2006, *Manual of International Dispute Resolution*, London, Commonwealth Secretariat;
97. Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), 2006, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
98. Guillemin, J-F., 2006, *Reasons for Choosing Alternative Dispute Resolution*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), 2006, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
99. Herrman, M, S., 2006, *The Blackwell Handbook of Mediation, Bridging Theory, Research and Practice*, Oxford, Blackwell Publishing;
100. Jarrosson Ch., 2006, *Legal Issues Raised by ADR*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
101. Jenkins J., Stebbings S., 2006, *International Construction Arbitration Law, Arbitration context series*, Alphen aan de Rijn, Kluwer law International;
102. Kroll S., Mistelis L., Perales V., Rogers V., 2011 *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy Convergence and Evolution*, Kluwer law International;
103. Moses M. L., 2008, *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, Cambridge, CUP;

104. Pointon A., Gerald H., (editors), 2011, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
105. Roberts M., 2008, *Mediation in Family Disputes, Principles of Practice, Third Edition*, Padstow, Ashgate;
106. Spencer D., Brogan M., 2006, *Mediation Law and Practice*, New York, Cambridge University Press;
107. Sanders P., 2004, *The work of UNCITRAL on arbitration and conciliation*, The Hague, Kluwer law International;
108. Wallgren C., 2006, *ADR and Business*, in: Goldsmith J.C., Ingen – Housz A., Pointon G. H. (Editors), *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International;
109. Wolrich P. M., 2006, *ADR under the ICC ADR Rules*, *ADR in Business, Practice and Issues across Countries and Cultures*, New York, Kluwer law International
110. Gabriel S., 2008, *Die Haftung des Mediators im Schweizerischen Rechtssystem*, Bern, STÄMPFLI;
111. Girsberger D., 2005 *Internationale Schiedsgerichtsbarkeit*, in der: *Festschrift für Franz Kellerhals zum 65. Geburtstag, Rechtsetzung und Rechtsdurchsetzung Zivil- und schiedsverfahrensrechtliche Aspekte*, Bern, STÄMPFLI;
112. Lionnet A., 2007, *Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland*, Nürnberg, Foerster Rutow;
113. Lüke S., 2003, *Punitive damages in der Schiedsgerichtsbarkeit*, Tübingen, Mohr Siebeck;

114. Musielak H.-J., 2002, *Grundkurs ZPO*, München, C.H.Bec;
115. Sensburg R., 2003, *Mediation und ihre Implementierung in Deutschland und Europa*, Schieds VZ;
116. Schütze R., A., 2009, *Rechtsverfolgung im Ausland, Prozessführung vor ausländischen Gerichten und Schiedsgerichten, 4. Auflage*, Berlin, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-Gmb;
117. Söderlund C., 2004, *Vergleichender Überblick zur Schiedsgerichtsbarkeit in Deutschland, England, Russland und Schweden*, Stockholm, SchiedsVZ;
118. Stumpf C. A., 2006 *Alternative Streitbeilegung im Verwaltungsrecht*, Tübingen, Mohr Aiebeck;
119. Thomas/Putzo, 2002, *ZPO Kommentar*, München, bec
In Russian language
120. Бушев А.Ю., Макарова О.А., Попондопуло В.Ф., 2003, *Коммерческое право зарубежных стран*, Москва, Санкт-Петербург, Минск, „Питер.”
121. Бейкер и Макензи, 2001, *Международный коммерческий арбитраж*, Москва, ВЕК;
122. Богуславской М.М., 2002, *Международное частное право*, Москва, ЮРИСТЪ;
123. Дмитриева Г.К., 1997, *Международный коммерческий арбитраж*, Москва, ПРОСПЕКТ;
124. Ковалевский М., 1886, *Современный обычай и древний закон*, Т II, Москва;

